

**UCHWAŁA NR XL/173/2006
RADY GMINY BOROWIE
z dnia 24 sierpnia 2006r**

**w sprawie uchwalenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania
przestrzennego Gminy Borowie**

Na podstawie art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (tekst jednolity z 2003r, Dz. U. Nr 80 poz. 717 z późniejszymi zmianami: Dz. U. z 2004r, Nr 6 poz. 41, Dz. U. z 2004r, Nr 141 poz. 1492, Dz. U. z 2005r, Nr 113 poz. 954, Dz. U. z 2005r, Nr 130 poz. 1087, Dz. U. z 2006r, Nr 45 poz. 319),-
RADA GMINY BOROWIE uchwala, co następuje:

§ 1

1. Uchwala się zmianę Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Borowie, przyjętego Uchwałą Nr XXXII/187/2001 Rady Gminy w Borowiu z dnia 28 grudnia 2001 roku, zwaną dalej "zmianą studium".
2. Przedmiotem "zmiany studium", o której mowa w ustępie 1, zgodnie z Uchwałą Nr XXVI/131/2005 Rady Gminy Borowie z dnia 06 maja 2005 roku, jest określenie lokalizacji obszaru zabudowy produkcyjnej, składów i magazynów na działce nr 288 w miejscowości Borowie.
3. Integralnymi częściami uchwały są:
 - 1) Ujednolicony tekst Studium, stanowiący zał. nr 1 do Uchwały;
 - 2) Część graficzna zmiany Studium:
 - ujednolicony rysunek "Uwarunkowania", stanowiący zał. nr 2 do Uchwały;
 - ujednolicony rysunek "Kierunki", stanowiący zał. nr 3 do Uchwały;
 - 3) Rozstrzygnięcia o sposobie rozpatrzenia uwag do projektu zmiany Studium, nie będące ustaleniami zmiany Studium, stanowiące zał. nr 4 do Uchwały.

§ 2.

Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Borowie.

§ 3.

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

**PRZEWODNICZĄCY
RADY GMINY**
inż. Albert Baran

Załącznik nr 1 do uchwały Nr XL/173/2006

Radny Gminy Borowie

z dnia 24 sierpnia 2006r

**WÓJT GMINY
BOROWIE**

**STUDIUM UWARUNKOWAŃ
I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA
PRZESTRZENNEGO
GMINY BOROWIE**

Tekst z uwzględnieniem zmiany Studium

Siedlce, 2006

ZESPÓŁ AUTORSKI

Projektant: mgr Jolanta Branowska

Środowisko przyrodnicze: mgr Jolanta Branowska
Problematyka społeczno gospodarcza: dr Anna Adamczyk – Habib
dr Stefan Białczak
Infrastruktura techniczna: mgr inż. Halina Dłuska
tech. bud. Krystyna Paprocka
Elektroenergetyka: mgr inż. Zbigniew Cieszkowski
Opracowanie graficzne: tech. bud. Krystyna Paprocka
tech. bud. Karol Zalewski

PRACOWNIA ZAGOSPODAROWANIA
PRZESTRZENNEGO

Jolanta Branowska
ul. Kilińskiego 37/21
08-110 SIEDLCE

mgr JOLANTA BRANOWSKA

projektant
upr. urb. 1446/94

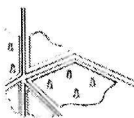
PRZEWODNICZĄCY
RADY GMINY

Albert Baran

PRACOWNIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

JOLANTA BRANOWSKA

08-110 SIEDLCE, KILIŃSKIEGO 37 m 21

Spis treści

Spis rysunków

Spis tabel

1.	Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy jako instrument zarządzania gminą	7
2.	Zakres i metoda opracowania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Borowie	9
3.	Materiały wejściowe	10
4.	Położenie gminy w regionie	12
5.	Struktura funkcjonalno – przestrzenna gminy	13
6.	Uwarunkowania przyrodnicze	14
6.1.	Warunki fizjograficzne	14
6.2.	Obiekty objęte ochroną prawną	17
6.3.	Zagrożenia środowiska przyrodniczego	18
7.	Uwarunkowania historyczno – kulturowe	19
8.	Uwarunkowania społeczno – gospodarcze	25
8.1.	Uwarunkowania demograficzne	25
8.2.	Zasoby i warunki mieszkaniowe	29
8.3.	Pozarolnicza działalność produkcyjna i usługowa	35
8.4.	Rolnictwo	37
8.5.	Budżet gminy	48
8.6.	Jakość życia	49
9.	Infrastruktura techniczna i komunikacja	53
9.1.	Zaopatrzenie w wodę	53
9.2.	Gospodarka ściekowa	54
9.3.	Zaopatrzenie w gaz ziemny	57
9.4.	Gospodarka odpadami stałymi	58
9.5.	Zaopatrzenie w ciepło	59
9.6.	Elektroenergetyka	59
9.6.1.	Uwarunkowania zewnętrzne	59
9.6.2.	Uwarunkowania wewnętrzne	62

9.7. Komunikacja	64
10. Synteza uwarunkowań – szanse rozwoju gminy	68

KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO PODLEGAJĄCE UCHWALENIU

11. Cele rozwoju i funkcje gminy	71
12. Kierunki zagospodarowania gminy	73
12.1. Zasady ochrony środowiska przyrodniczego	73
12.2. Zasady ochrony środowiska kulturowego	76
12.3. Kierunki zagospodarowania w zakresie infrastruktury technicznej i komunikacji	79
12.3.1. Kierunki rozwoju systemu zaopatrzenia gminy w wodę	79
12.3.2. Kierunki rozwoju systemów kanalizacyjnych na terenie gminy Borowie	79
12.3.3. Lokalizacja oczyszczalni ścieków	81
12.3.4. Kierunki rozwoju systemu zaopatrzenia gminy w gaz ziemny	84
12.3.5. Kierunki uregulowań w zakresie gospodarki odpadami stałymi	84
12.3.6. Elektroenergetyka	85
12.3.7. Komunikacja	87
12.4. Obszary polityki przestrzennej	87
12.4.1. Wyodrębnienie obszarów	87
12.4.2. Zasady gospodarowania w obszarach polityki przestrzennej	89
13. Obszary objęte obowiązkiem sporządzenia planów miejscowych	92

Spis rysunków

1. Rys. 1. Powiązania regionalne skala 1:50 000.
2. Rys. 2. charakterystyka terenu i struktura funkcjonalno – przestrzenna skala 1:25 000.
3. Rys. 3. Dynamika ludności w latach 1970-1996.
4. Rys. 4. Ludność według płci i wieku w 1988 r.
5. Rys. 5. Ludność według głównego źródła utrzymania w 1988 r.
6. Rys. 6. Powierzchnia użytkowa mieszkań na osobę w 1988 r.
Liczba izb i liczba mieszkań.
7. Rys. 7. Mieszkania według okresu budowy i materiału ścian w 1988 r.
8. Rys. 8. Mieszkania wyposażone w wodociąg w 1988 r.
9. Rys. 9. Podmioty zarejestrowane w systemie REGON. Stan w styczniu 1997 r.
10. Rys. 10. Mapa glebowo – rolnicza.
11. Rys. 11. Powierzchnia użytków rolnych na 1 gospodarstwo w 1987 r.
Obsada trzody chlewnej na 100 ha użytków rolnych w 1987 r. w gospodarstwach indywidualnych.
12. Rys. 12. Udział zbóż intensywnych w 1996 r. w gospodarstwach indywidualnych.
Udział ziemniaków w 1996 r. w gospodarstwach indywidualnych
13. Rys. 13. Obsada bydła i trzody chlewnej w 1996 r. w gospodarstwach indywidualnych
Ciągniki rolnicze i pracujący w gospodarstwach indywidualnych w 1996 r.
14. Rys. 14. Ludność w gospodarstwach domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego w 1988 r.
15. Rys. 15. Zasilanie gminy Borowie energią elektryczną średniego napięcia 15 kV – podstawowy układ zasilania.
16. Rys. 16. Stan techniczny lokalnych systemów elektroenergetycznych urządzeń zasilających wsie gminy Borowie.
17. Rys. 17. Kierunki rozwoju lokalnych systemów urządzeń elektroenergetycznych.

Spis tabel

Tabela 1.	Pomniki przyrody
Tabela 2.	Ruch naturalny ludności
Tabela 3.	Ruch migracyjny ludności
Tabela 4.	Stopień zagęszczenia mieszkań w 1995 roku
Tabela 5.	Zagęszczenie mieszkań w latach 1970-1995
Tabela 6.	Mieszkania według liczby izb i gospodarstwa domowe według liczby osób w % ogółu mieszkań i gospodarstw domowych
Tabela 7.	Budynki i mieszkania według okresu budowy i materiału ścian w 1988 r.
Tabela 8.	Zagęszczenie mieszkań w 1988 r.
Tabela 9.	Gospodarstwa domowe według liczby izb w zajmowanym mieszkaniu
Tabela 10.	Zasoby i warunki mieszkaniowe w 1988 r. (wg. NSP)
Tabela 11.	Struktura użytków rolnych
Tabela 12.	Struktura gruntów ornych
Tabela 13.	Jakość gruntów według klas bonitacyjnych
Tabela 14.	Indywidualne gospodarstwa rolne według powierzchni ogólnej
Tabela 15.	Użytki rolne, zasiewy, zwierzęta, ciągniki i pracujący w gospodarstwach indywidualnych w 1996 r. Stan w czerwcu
Tabela 16.	Struktura użytków rolnych i zasiewów, obsada zwierząt, ciągniki i pracujący w indywidualnych gospodarstwach rolnych w 1996 r. Stan w czerwcu.
Tabela 17.	Podstawowe dane o indywidualnych gospodarstwach rolnych w 1987 r.
Tabela 18.	Drogi powiatowe
Tabela 19.	Drogi gminne z numerem ewidencyjnym
Tabela 20.	Pozostałe drogi gminne

1. Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

Zmianę „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Borowie” wykonuje się zgodnie z Uchwałą NR XXVI/131/2005 Rady Gminy Borowie z dnia 06 maja 2005 roku.

Zmiana dotyczy obszaru nazwanego w obowiązującym Studium „obszarem usług sportu” i oznaczonego na rysunku „Kierunki” symbolem „US”. Obejmuje on działkę nr 288 w miejscowości Borowie.

Po przeanalizowaniu uwarunkowań wynikających w szczególności z:

1. dotychczasowego przeznaczenia, zagospodarowania i uzbrojenia terenu;
2. stanu ładu przestrzennego i wymogów jego ochrony;
3. stanu środowiska, w tym stanu rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego;
4. stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
5. warunków i jakości życia mieszkańców, w tym ochrony ich zdrowia;
6. zagrożenia bezpieczeństwa ludności i jej mienia;
7. potrzeb i możliwości rozwoju gminy;
8. stanu prawnego gruntów;
9. występowania obiektów i terenów chronionych na podstawie przepisów odrębnych;
10. występowania obszarów naturalnych zagrożeń ekologicznych;
11. występowania udokumentowanych złóż kopalin oraz zasobów wód podziemnych;
12. występowania terenów górniczych wyznaczonych na podstawie przepisów odrębnych;
13. stanu systemów komunikacji i infrastruktury technicznej, w tym stopnia uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej, energetycznej oraz gospodarki odpadami;
14. zadań służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych

stwierdzono, że nie wymagają one uzupełnień lub rozszerzenia ich zakresu, o którym jest mowa w art. 10 ust. 1 Ustawy z dnia 27 marca 2003 o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80, poz. 717 z późniejszymi zmianami).

Studium zawiera zakres zgodny z art. 10 ust. 2 w/w Ustawy, w tym:

1. nie występują uzdrowiska, o których jest mowa w pkt. 3 przytoczonego wyżej artykułu;
2. nie występują dobra kultury współczesnej, o których jest mowa w pkt. 4 przytoczonego wyżej artykułu;
3. nie występują obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, zgodnie z ustaleniami planu zagospodarowania przestrzennego województwa i ustaleniami programów zawierających zadania rządowe służące realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu krajowym, o których jest mowa w pkt. 7 przytoczonego wyżej artykułu;
4. nie występują obszary rozmieszczenia obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m², o których jest mowa w pkt. 8 przytoczonego wyżej artykułu;
5. nie występują obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi i osuwania się mas ziemnych, o których jest mowa w pkt. 11 przytoczonego wyżej artykułu;
6. nie występują obiekty lub obszary, dla których wyznacza się w złożu kopaliny filar ochronny, o których jest mowa w pkt. 12 przytoczonego wyżej artykułu;
7. nie występują obszary pomników zagłady, o których jest mowa w pkt. 13 przytoczonego wyżej artykułu.

W tekście i na rysunku „Kierunki” wprowadza się następujące zmiany:

1. Dla działki nr 288 w miejscowości Borowie, w polityce przestrzennej określa się: **obszar zabudowy produkcyjnej, składów i magazynów.**
2. W zasadach zagospodarowania określa się: **Obszar zabudowy produkcyjnej, składów i magazynów (P) zlokalizowany jest w południowej części miejscowości Borowie i może być terenem lokalizacji większych zakładów przemysłowych.**
3. Nakłada się obowiązek objęcia przedmiotowego terenu obowiązkiem sporządzenia planu miejscowego: **Zgodnie z przedstawionymi kierunkami zagospodarowania przestrzeni gminy, planami należy objąć obszar: (...)**

- skoncentrowanej działalności gospodarczej we wsi Jażwiny i obszar zabudowy produkcyjnej, składów i magazynów we wsi Borowie,**
4. Na rysunku „Kierunki” oznacza się przedmiotowy teren symbolem „P”.

Uwarunkowania rozwoju gminy umożliwiają dokonanie zmiany „Studium”.

Zmiana jest zgodna z Planem Rozwoju Lokalnego Gminy Borowie na lata 2004 –2006.

Zmiany zaznaczono pogrubieniem w jednolitym tekście „Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Borowie”

2. Zakres i metoda opracowania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Borowie

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Borowie obejmuje obszar gminy w jej granicach administracyjnych. Zakres opracowania zgodny jest z ustawą o zagospodarowaniu przestrzennym. Studium składa się z dwóch zasadniczych części. Część pierwsza – uwarunkowania – opracowana została w blokach tematycznych:

- środowisko przyrodnicze,
- środowisko historyczno – kulturowe,
- zagadnienia społeczno – gospodarcze,
- infrastruktura techniczna,

a syntezę tych zagadnień przedstawiono na planszy w skali 1:10 000 oraz w rozdziale „Synteza uwarunkowań – szanse rozwoju gminy”.

Część drugą – kierunki zagospodarowania – przedstawiono na planszy w skali 1:10 000 oraz określono politykę przestrzenną dla całej gminy i sposób zagospodarowania poszczególnych obszarów funkcjonalnych.

Przyjęto następującą metodę pracy:

1. Przeprowadzono prace terenowe – szczegółową inwentaryzację przedstawioną na mapach w skali 1:5 000.
2. Przeanalizowano dostępną literaturę, mapy w skali 1:50 000, 1:25 000, 1:10 000, informacje i wnioski od instytucji, wnioski zarządu gminy, wnioski od osób fizycznych oraz wszystkie dostępne dane statystyczne.

Uwarunkowania oraz kierunki zagospodarowania gminy przedstawiono władzom gminnym i po skonsultowaniu wybrano i opracowano ostateczny wariant kierunków zagospodarowania.

Część analityczna opracowania prowadzona była w okresie istnienia województwa siedleckiego, stąd statystyczny materiał porównawczy odnosi się do tego województwa.

3. Materiały wejściowe

W opracowaniu wykorzystano literaturę związaną z metodologią pracy, merytoryczne opracowania z poszczególnych dziedzin, materiały źródłowe i programy branżowe.

1. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Poradnik metodyczny. UMiRM IGPiK. Kraków 1998.
2. Geografia Polski. Środowisko przyrodnicze. Praca zbiorowa pod redakcją L. Starkela. PWN, Warszawa 1991.
3. Kondracki J. Geografia fizyczna Polski. PWN, Warszawa 1978.
4. Mapa glebowo–rolnicza województwa siedleckiego w skali 1:100 000. Zakład Gleboznawstwa i Ochrony Gruntów. IUNG Puławy.
5. Mapa glebowo – rolnicza gminy Borowie w skali 1:5 000.
6. Mojski J. E. Nizina Podlaska. Geomorfologia Polski 1972.
7. Opracowanie fizjograficzne wstępne do planu zagospodarowania przestrzennego, województwo siedleckie – rejon III. Przedsiębiorstwo Geologiczno – Fizjograficzne i Geodezyjne Budownictwa „Geoprojekt”. Warszawa 1980.
8. Przyroda województwa siedleckiego. Praca zbiorowa pod red. H. Kota. Urząd Wojewódzki w Siedlcach, Wydział Ochrony Środowiska. Siedlce 1995.
9. Żurkowska K. Studia dla potrzeb planowania regionalnego. Studium przyrodnicze – Gospodarka wodna. Siedlce 1990.
10. Program małej retencji do 2015 roku dla woj. siedleckiego. 1996. UW Wydział Ochrony Środowiska, Wydział Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej; WZMiUR w Siedlcach z siedzibą w Sokołowie Podlaskim.
11. Studium zaopatrzenia lokalnego przemysłu budowlanego w surowiec ceramiczny i kruszywo naturalne gm. Borowie. Warszawa 1987.
12. Informacje o warunkach przyrodniczych gminy Borowie na tle woj. siedleckiego – materiały do studium uwarunkowań i kierunków rozwoju województwa. Siedlce, marzec 1996.
13. Powszechna inwentaryzacja przyrodnicza. Gmina Borowie. Praca wykonana na zlecenie Wydziału Ochrony Środowiska Urzędu Wojewody w Siedlcach. Siedlce, 1996.
14. NSP. 1988.
15. Materiały statystyczne WUS w Siedlcach.

16. Program gazyfikacji woj. siedleckiego – Gazo – Projekt. Wrocław 1991 r.
17. Koncepcja systemu elektroenergetycznego woj. siedleckiego do 2000 r. – opracowanie Zakład Energetyki W-wa Teren.
18. Studium zagospodarowania przestrzennego woj. siedleckiego – Infrastruktura techniczna – elektroenergetyka i telekomunikacja. Opracowane WBPP w Siedlcach.
19. Ostas C. Studium wartości kulturowych gminy Borowie. Siedlce 1996.
20. Talarek W. Opracowanie archeologiczno – konserwatorskie. Gmina Borowie, woj. siedleckie. Warszawa 1997.

4. Położenie gminy w regionie

Do grudnia 1998 roku gmina Borowie znajdowała się w granicach województwa siedleckiego, obecnie położona jest w powiecie garwolińskim w województwie mazowieckim.

Najbliższe miasta to:

- Garwolin oddalony o 13 km na południowy – zachód,
- Stoczek Łukowski – 15 km na wschód,
- Warszawa (siedziba województwa) – 70 km na północny – zachód.

Borowie sąsiaduje z gminami: Garwolin, Parysów, Latowicz, Wodynie, Stoczek Łukowski, Miastków Kościelny, Górzno.

Obszar gminy przecina droga krajowa nr 803 Stoczek Łukowski – Garwolin – Wilga.

Równolegle do niej przebiega trasa kolejowa relacji Łuków – Pilawa. Jest to kolej dwutorowa, zelektryfikowana, głównie dla ruchu towarowego. Jest ona częścią południowej obwodnicy warszawskiego węzła kolejowego (Skierniewice, Pilawa, Łuków).

Teren gminy odwadniany jest przez rzeki Wilga i Rydnia (lewobrzeżny dopływ Świdra). Doliny rzek mają przebieg równoleżnikowy. Nie wchodzi one w Krajową Sieć Ekologiczną (ECONET-PL).

Zgodnie z przeprowadzoną przez Kondrackiego regionalizacją fizyczno – geograficzną Polski gmina Borowie położona jest w granicach mezoregionów: Równina Garwolińska i Wysoczyzna Żelechowska.

Elementy powiązań regionalnych pokazane są na rysunku nr 1.

5. Struktura funkcjonalno – przestrzenna

Gmina Borowie jest gminą rolniczą. Zajmuje powierzchnię 80 km². Tworzy ją 17 sołectw, w których skupia się 25 miejscowości. Wsie pokrywają dość gęstą siecią cały obszar. W północnej części gminy są to wsie zwarte, w części południowej zabudowa jest bardziej rozproszona, często kolonijna. Wieś gminna – Borowie zlokalizowana jest w centralnej części obszaru.

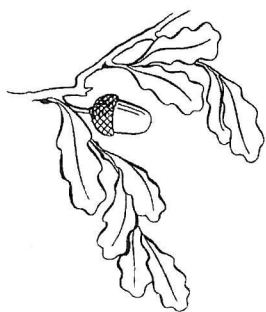
Centralne położenie oraz dostępność komunikacyjna ułatwia pełnienie przez tą miejscowość funkcji obsługującej teren gminy. Ośrodkami pomocniczymi są wsie: Głusków i Iwowe, jednak obiekty obsługujące ludność i rolnictwo skoncentrowane są głównie w Borowiu.

Ludność wsi położonych we wschodniej i północnej części gminy utrzymuje się głównie z rolnictwa (powyżej 60 % ludności). W zachodniej i centralnej części obszaru znaczenie rolnictwa, jako głównego źródła utrzymania, spada. W tych wsiach zaznacza się również wzrost liczby ludności (dynamika powyżej 103 %). Są to tereny w bezpośrednim oddziaływaniu Garwolina.

Największe obecnie znaczenie aktywizujące tereny – rozwój budownictwa i usług – ma droga krajowa przechodząca przez Łopaciankę, Chromin, Nową Brzuzę, Borowie, Słup Pierwszy, Wilchtę i Głusków.

Elementy charakterystyki terenu i struktura funkcjonalno – przestrzenna przedstawiona jest na rysunku nr 2.

6. Uwarunkowania przyrodnicze

6.1. Warunki fizjograficzne

Obszar objęty granicami gminy Borowie położony jest w większości w obrębie równiny garwolińskiej, mezoregionu wchodzącego w skład niziny środkowomazowieckiej.

Równina Garwolińska jest piaszczysto – gliniastą równiną denudacyjną, pozbawioną wyraźnej granicy od wschodu, gdzie przechodzi w Wysoczyznę Żelechowską. Formy terenu powstały tu głównie w wyniku procesów denudacyjnych i fluwialnych, natomiast formy glacialne zostały silnie zatarte. Teren położony jest na wysokości 135–200 m n.p.m. Północno – zachodnia część gminy położona jest na obszarze obniżenia węgrowskiego, mezoregionu wchodzącego w skład niziny południowopodlaskiej.

Pod względem budowy geologicznej omawiany teren zaliczany jest do wschodniej części niecki mazowieckiej, stanowiącej strukturalne zagłębienie w utworach górnokredowych. Nieckę wypełniają utwory trzeciorzędu przykryte utworami czwartorzędownymi. Osady trzeciorzędowe reprezentowane są przez oligoceńskie piaski glaukonitowe z wkładkami ilów, mioceneńską serię burowęglową, pliocenские ily pstre z przewarstwieniami drobnych piasków. Osady czwartorzędowe charakteryzują się zmienną miąższością i reprezentowane są przez kilka poziomów glinu rozdzielonych seriami utworów wodnolodowcowych bądź zastoiskowych plejstocenu oraz przez osady holocenu (utwory rzeczne i bagienne).

W litologii utworów powierzchniowych przeważają gliny i piaski wodnolodowcowe oraz eoliczne – częściowo wydmowe. W dolinach rzecznych występują grunty organiczne miejscowe.

Omawiany teren leży w obrębie dwóch zlewni, tj. Wilgi i Świdra. Odwadniany jest przez Wilgę i jej prawostronny dopływ – dopływ spod Borowia (powierzchnia dorzecza 41,6 km²) oraz lewostronny dopływ Świdra – Rydnię (powierzchnia dorzecza 93,9 km²). Rydnia zaczyna się suchą doliną ciągnącą się na długości ok. 4 km, w górnym biegu dolina jest wąska, następnie rozszerza się, jest podmokła i zabagniona. Zbliżony charakter ma dolina dopływu spod Borowia.

I poziom wód gruntowych najpłycej, tj. 0–1 p.p.t., występuje w obrębie współczesnych dolin rzecznych i zagłębień terenu, gdzie tworzy ciągły poziom w utworach przepuszczalnych, o zwierciadle swobodnym powiązany z poziomem lustra wody w rzekach. Na obszarach wysoczyznowych poziom wody gruntowej w obrębie piasków fluwiogłacjalnych ma charakter ciągły i występuje na różnych głębokościach, zależnie od miąższości warstwy przepuszczalnej i wysokości względnych terenu. W obrębie występowania glin ciągłość poziomu wód gruntowych ulega zakłóceniu. Występuje on tu na różnych głębokościach i utrzymuje się głównie w piaszczystych przewarstwieniach.

Na obszarze występowania w podłożu gruntów trudnoprzepuszczalnych lokalnie mogą pojawić się wierzchówki.

Użytkowy poziom wodonośny występuje na tym terenie w utworach czwartorzędowych i częściowo – trzeciorzędowych. Zasoby są wielkości 50–100 m³/24h/km² z ograniczonymi, lokalnie dobrymi perspektywami zagospodarowania. Poziom użytkowy jest dobrze izolowany.

Pod względem klimatycznym omawiany teren leży na pograniczu, dwóch dzielnic rolniczo – klimatycznych wg R Gumińskiego, tj. dzielnicy środkowej i dzielnicy podlaskiej.

Charakterystykę elementów klimatu podano zgodnie z dostępnymi opracowaniami ekofizjograficznymi.

I tak, średnia roczna temperatura powietrza wynosi na tym terenie 7,6°C. Średnie miesięczne temperatury miesięcy zimowych wskazują, że zima jest tu dość długa ale niezbyt surowa. Temperatury średnie miesięczne poniżej 0°C występują tylko w styczniu i lutym. Najchłodniejszym miesiącem jest luty z temperaturą -3,2°C. W ciągu roku obserwuje się 38 do 45 dni mroźnych oraz 122 do 128 dni z przymrozkami. Dni przymrozkowe notowane są już we wrześniu, a w miesiącach wiosennych częstotliwość ich jest bardzo duża, w marcu 22 dni, w kwietniu, choć obserwuje się ich o połowę mniej niż w marcu, są niebezpieczne dla upraw wrażliwych na znaczne spadki temperatury.

Pokrywa śnieżna utrzymuje się od listopada do kwietnia, średnio w ciągu 62–79 dni. Długie utrzymywanie się pokrywy śnieżnej jest korzystne dla roślin ozimych.

Wiosna, na początku chłodna, pojawia się szybko i zaczyna dużym wzrostem temperatury w kwietniu i maju. Lato trwa od 90–100 dni. Temperatura maksymalna najcieplejszego miesiąca wynosi 23,9–24,4°C, natomiast średnie temperatury minimalne

13,0–13,2°C. W sierpniu obserwuje się największą liczbę dni gorących z temperaturą maksymalną poniżej 25°C.

Jesień nie jest zbyt długa ale dość ciepła.

Okres wegetacyjny rozpoczyna się w pierwszej dekadzie kwietnia, a kończy w ostatniej dekadzie października. Łącznie trwa od 200–210 dni.

Największe zróżnicowanie warunków termicznych występuje między dolinami a otaczającymi wzniesieniami. Przy pogodzie bezchmurnej i bezwietrznej należy spodziewać się rozległych obszarów inwersji termicznej na terenie dużych obniżień dolinnych. Inwersja pojawia się na ok. 1 godzinę przed zachodem słońca, zanikając po ok. 1 godzinie od czasu wschodu słońca.

Wilgotność względna na badanym obszarze wynosi średnio 78–80%, z maksimum w listopadzie (86–88%), a minimum w maju i czerwcu (71–73%). Na terenach inwersyjnych w czasie największego wychłodzenia wilgotność. Względna może osiągnąć wartość rzędu 100% i przewyższać o kilkanaście procent wartości notowane na terenach leżących poza dolinami.

Mgły występują w okresach jesiennych i mają charakter radiacyjny. Średnie roczne zachmurzenie wynosi 6,8 (w dziesięciostopniowej skali pokrycia nieba), z przewagą w okresie późnojesiennym i zimowym.

Nasłonecznienie jest zróżnicowane w niewielkim stopniu. Lepiej nasłonecznione są tereny o nachyleniu stoków powyżej 5% i ekspozycji południowo – zachodniej.

Badany teren otrzymuje średnio rocznie około 550 mm opadu. Największe sumy opadów przypadają na okres letni, z maksimum w lipcu, najniższe – na zimy i początki wiosny, z minimum w marcu.

Występowanie pokrywy śnieżnej jest zróżnicowane. Pojawia się ona w końcu listopada, a zanika w ostatniej dekadzie marca.

W ciągu całego roku dominują wiatry zachodnie; stosunkowo często obserwowane są także wiatry południowo – zachodnie i południowe. Najmniejszą częstotliwość wykazują wiatry północne i północno – wschodnie.

W strukturze gleb przeważają gleby bielcowe i brunatne, w dolinach występują czarne ziemie i gleby murszowo – mineralne. Gleby gminy charakteryzują się wysoką zasobnością w składniki pokarmowe.

Zgodnie z powszechną inwentaryzacją przyrodniczą gminy Borowie, obszar ten należy zaliczyć do rejonów cennych przyrodniczo. I tak, zgodnie z inwentaryzacją w szacie roślinnej przeważają zbiorowiska borowe. Towarzyszą im fragmenty muraw piaszczystych z roślinnością psammofilną. Część środkową gminy zajmują siedliska nieco żyzniejsze. Przeważają tu bory mieszane, zdarzają się fragmenty lasów liściastych. Najładniejszy kompleks lasów liściastych (Uroczysko Gózd) i proponuje się objąć ochroną rezerwatową.

Największe powierzchniowo kompleksy leśne znajdują się w centralnej części gminy, na jej wschodnich i zachodnich krańcach oraz na północnym wschodzie. Dominują zbiorowiska borowe, małe powierzchnie zajmują lasy liściaste.

W dolinie Rydni oraz w dolinie Wilgi na południowo-wschodnich krańcach gminy dominują fitocenozy łąkowe i pastwiskowe, miejscami płaty zbiorowisk nadwodnych i szuwarowych. Stan zachowania grupy zbiorowisk łąkowych i pastwiskowych na terenie gminy jest słaby z powodu przesuszenia gleby i nawożenia.

6.2. Obiekty objęte ochroną prawną

Na terenie gminy Borowie, mimo wysokich walorów środowiska przyrodniczego, nie występują elementy Ekologicznego Systemu Obszarów Chronionych.

Indywidualnymi formami ochrony przyrody objęto 5 drzew, zatwierdzając je jako pomniki przyrody.

Tabela 1. Pomniki przyrody

Lp.	Nr rejestru wojew.	Miejscowość	Bliższe określenie położenia	Gatunek drzewa	Ilość drzew	Rok utworzenia
1.	284	Kamionka	S-E część parku zab.	Dąb szypułkowy	1	1983
2.	316	Słup	Przy szosie w cz. E wsi	Dąb szypułkowy	1	1984
3.	438	Borowie	W parku zab. Przy U.G.	Jesion wyniosły	1	1988
4.	439	Borowie	W parku zab. Przy U.G.	Klon srebrzysty	1	1988
5.	440	Borowie	W parku zab. Przy U.G.	Jesion wyniosły	1	1988

6.3. Zagrożenie środowiska przyrodniczego

Stan środowiska przyrodniczego jest dość dobry. Brak jest dużych emitorów zanieczyszczenia powietrza, wody i gleby. Pomimo tego istotnymi zagrożeniami są:

- wprowadzanie do wód powierzchniowych i gleby nieoczyszczonych ścieków bytowo – gospodarczych i produkcyjnych, co jest tym groźniejsze, że wobec zwodociągowania gminy zwiększa się pobór wody,
- spływ z pól łatwo rozpuszczalnych nawozów sztucznych i środków ochrony roślin,
- składowanie odpadów stałych i wylewanie nieczystości poza wysypiskiem, często w lasach,
- nieodpowiednio przeprowadzone melioracje i zła konserwacja urządzeń melioracyjnych, co powoduje zmiany stosunków wodnych; głównie przesuszenie terenu, a co za tym idzie zmiany we florze i faunie terenu.

Według rozporządzenia Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 14 lipca 1998 w sprawie określenia rodzajów inwestycji szczególnie szkodliwych dla środowiska i zdrowia ludzi albo mogących pogorszyć stan środowiska oraz wymagań, jakim powinny odpowiadać oceny oddziaływania na środowisko tych inwestycji – Dz. U. Nr 93, poz. 589; nie występują obiekty szczególnie szkodliwe dla środowiska i zdrowia ludzi; a obiektami mogącymi pogorszyć jego stan jest gazociąg wysokiego ciśnienia.

7. Uwarunkowania historyczno – kulturowe

Opracowane dla potrzeb „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy” studium wartościowania kulturowego gminy Borowie szczegółowo omawia zagadnienia archeologiczne i dziedzictwa kulturowego obszaru gminy. Na podstawie analizy ustalono historyczne rozplanowanie przestrzenne, historyczną strukturę funkcjonalną, zidentyfikowano wartościowe obiekty kubaturowe, stanowiska archeologiczne. Pozwoliło to na określenie stref ochrony konserwatorskiej grupujących obszar o podobnej wartości kulturowej i krajobrazowej.

Strefa „A” – pełnej ochrony historycznej struktury przestrzennej

Strefa „A” obejmuje obszar, na którym elementy historycznego układu przestrzennego miejscowości lub jego części, tzn. rozplanowanie, zabudowa oraz związane z nimi integralnie teren i krajobraz zachowały się w tak wysokim stopniu, że znajdujący się na nim zespół wyróżnia się w całości układu przestrzennego współczesnej miejscowości swoimi cechami przestrzennymi, a szczególności tym, że dominują w nim elementy historycznej kompozycji przestrzennej, obrazujące czytelnie historyczne pochodzenie zespołu oraz reprezentacyjne lub typowe dla pewnego okresu w rozwoju architektury i sztuki ogrodowej pod względem rozplanowania, zabudowy oraz układu terenu i krajobrazu.

Tymi cechami odznaczają się obszary:

- teren wokół kościoła parafialnego (starego) w granicach cmentarza przykościelnego w Borowiu,
- zespół dworsko – parkowy w Borowiu,
- zespół dworsko – parkowy w Głoskowie
- park podworski w Kamionce.

Strefa „B” – ochrony zachowanych elementów zabytkowych

Strefa „B” obejmuje najczęściej te tereny historycznego układu przestrzennego, których zabudowa i kompozycja przestrzenna, nie reprezentując wysokiej wartości zabytkowej oraz plastycznej i nie figurując w większości w rejestrach konserwatorskich, stanowi wartość kulturową w skali lokalnej.

Strefą „B” powinien być objęty obszar centrum historycznego miejscowości, jeżeli nie zawiera ono obiektów zabytkowych ale samo jego rozplanowanie posiada wartość zabytkową lub jeżeli skala historycznego wnętrza urbanistycznego pozbawionego obiektów zabytkowych stanowi niezbędną podbudowę przestrzenną dla zabytkowego obiektu dominującego. Strefa „B” obejmuje też tereny historycznego układu przestrzennego w postaci założeń zieleni, jak: parki, cmentarze, gdzie zostały znacznie zatarte elementy dawnego układu, rozebrane historyczne budowle kubaturowe, zlikwidowane ciekі wodne czy zespoły starodrzewu.

Strefą ochrony zachowanych elementów zabytkowych „B” obejmuje się:

- dawne rozplanowanie założenia rynkowego w Borowiu,
- teren cmentarza parafialnego w Borowiu,
- teren zespołu folwarcznego przy zespole dworsko – parkowym w Głoskowie,
- teren zespołu cegielni w Głoskowie,
- teren przy pomniku poświęconym poległym żołnierzom Wojska Polskiego w Jaźwinach.

Strefa „K” – ochrony krajobrazu

Strefa „K” obejmuje tereny krajobrazu integralnie związanego z zespołem zabytkowym, znajdujące się w jego otoczeniu jak również tereny o określonych wartościach przyrodniczo – kulturowych. Granice strefy „K” wyznacza się obejmując nimi obszary jednorodne pod względem rodzaju pokrycia terenu lub rodzaju związków widokowych z zespołem zabytkowym.

Działalność konserwatorska w strefie „K” winna zmierzać do:

- restauracji zabytkowych elementów krajobrazu urządzonego, ewentualnie częściowym ich odtworzeniu,
- konserwacji krajobrazu naturalnego związanego przestrzennie z założeniem zabytkowym, uwolnienia jego obszaru od elementów dysharmonizujących, do rekultywacji fragmentów zniszczonych, do wprowadzania nowych elementów krajobrazowych, podnoszących estetyczne wartości tych terenów.

Strefą ochrony krajobrazu „K” obejmuje się:

- teren przy cmentarzu parafialnym w Borowiu,
- teren przy zespole dworsko–parkowym w Borowiu,
- aleję prowadzącą z Borowia do Kamionku,
- teren przy zespole dworsko–parkowym w Głoskowie,

- teren przy parku podworskim w Kamionce.

W marcu 1997r., w ramach prac nad studium zagospodarowania przestrzennego gminy Borowie, przeprowadzono na jej terenie archeologiczne badania powierzchniowe. Objęły one tereny, na których spodziewano się zanotować istnienie osadnictwa pradziejowego i wczesnohistorycznego. W wyniku tych badań przeprowadzonych przez autora niniejszego opracowania odkryto 154 nowe stanowiska archeologiczne i zweryfikowano wszystkie stanowiska znane z danych archiwalnych. Ilość i waga naukowo – poznawcza tych stanowisk stawia teren gminy Borowie w rzędzie najbardziej interesujących w byłym województwie siedleckim.

Na obszarach stanowisk archeologicznych należy, w miarę możliwości ograniczyć działalność inwestycyjną, gdyż będzie się ona wiązała z dodatkowymi kosztami. Obiekty archeologiczne mają przeważnie głębokość do ok. 1 m od powierzchni ziemi, każda działalność ingerująca poniżej warstwy ornej gruntu będzie powodowała ich zniszczenie, dotyczy to również płytkich wykopów fundamentowych, niwelacji gruntu, odhumusowaniu, budowie przyłączy, poboru piachu a nawet głębokiej orki – stosowanej przed zalesieniem. W związku z powyższym ustala się strefę „OW” – obserwacji archeologicznej i potencjalnych wykopalisk archeologicznych.

Granice wszystkich wyżej wymienionych stref ochrony konserwatorskiej znajdują się na rysunku uwarunkowań w skali 1:10 000.

Katalog obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów zainteresowania konserwatorskiego

Borowie

Zespół kościoła par. p.w. Św. Trójcy:

- a. kościół, mur., 1831 r., przebud. 1888 i 1907 r. nr rej. 303 z dn. 21.12.1983 r.
- b. brama – dzwonnica, mur., 1 ćw. XVIII w nr rej. 303 z dn.21.12.8
- c. kościelnica, mur., 1887 r.
- d. plebania, drewn., 1. 30 – XX w.

Szkoła powszechna, mur., 1. 30 – XX w.

Remiza strażacka, wł. UG, mur., 1925 r.

Budynek G.S., mur., 1. 30 – XX w.

Zespół dworski, wł. UG w Borowiu

a. dwór, mur., 1 ćw. XIX w, przebud. 1946 i 1956 r.

b. park, 1 ćw. XIX w.

c. obora, mur., pocz. XX w.

Dom nr 26, drewn., ok. 1915 r.

Dom nr 83, (d. kuźnia), mur., 1 ćw. XIX w.

Brzuskowola

Dom nr 7, drewn., 1. 20 – XX w.

Dom nr 10, drewn., 1. 30 – XX w.

Dom nr 12, drewn., 1. 30 – XX w.

Dom nr 16, drewn., 1. 20 – XX w.

Chromin

Dom nr 22, drewn., 1. 20 – XX w.

Dom nr 38, drewn., 1905 r.

Dom nr 45, drewn., pocz. XX w.

Wiatrak Koźlak, drewn., 1868 r.

Filipówka

Szkoła powszechna, drewn., 1925 r.

Dom nr 9, drewn., 1. 30 – XX w.

Dom nr 28a, drewn., 1. 20 – XX w.

Dom nr 35, drewn., 1. 20 – XX w.

Dom nr 39a, drewn., 1. 20 – XX w.

Głusków

Zespół dworski, ob. monar:

a. dwór, mur., 1 ćw, XIX, rekonstr. 1965 r. nr rej. 41/222 z dn. 19.11.1959 r.

b. spichlerz, mur., 1840 r.

c. park, pocz. XIX w. nr rej. 103 z dn. 19.05.1976 r.

Zespół cegielni:

a. piec, mur., pocz., XX w.

- b. maszynownia, mur., pocz. XX w,
- c. budynek mieszkalny, mur., pocz. XX w.

Dom nr 55, drewn., 1. 20 – XX w.

Gózd

Pozostałości zespołu dworskiego:

- a. spichlerz, mur., k. XIX w.
- b. stodoła, mur., k. XIX w.
- c. pozostałości parku, k. XIX w.

Dom nr 14, drewn., pocz. XX w.

Dom nr 16, drewn., 1874 r.

Dom nr 18, drewn., 3 ćw. XIX w.

Dom nr 22, drewn., pocz. XX w.

Dom nr 27, drewn., 1. 20 – XX w.

Iwowe

Szkoła powszechna, drewn., obmurowana, 1. 20 – XX w.

Pozostałości zespołu dworskiego:

- a. obora, mur., k. XIX w.
- b. pozostałości parku, ok., poł. XIX w,

Dom nr 19, drewn., 1. 20 – XX w.

Dom nr 52, drewn., ok. 1880 r.

Dom nr 56, drewn., 1923 r.

Jaźwiny

Dom nr 17, drewn., pocz. XX w,

Dom nr 32, drewn., k. XIX w.

Dom nr 37, drewn., 1937 r.

Kamionka

Pozostałości parku dworskiego, krajobrazowego, 1 poł. XIX w. nr rej. 372
z dn. 16.07.1985 r.

Młyn wodny, ob. elektryczny, drewn., 1 poł. XIX w. (Czarnów),

Laliny

Dom nr 14, drewn., pocz. XX w.

Dom nr 24, drewn., pocz. XX w.

Dom nr 26, drewn., k. XIX w.

Dom nr 32, drewn., l. 20 – XX w.

Dom nr 53, drewn., l. 20 – XX w.

Łętów

Dom nr 20, drewn., l. 20 – XX w.

Łopacianka

Dom nr 11, drewn., l. 20 – XX w.

Dom nr 36, drewn., pocz. XX w.

Słup

Dom nr 34, drewn., pocz. XX w.

Stara Brzuza

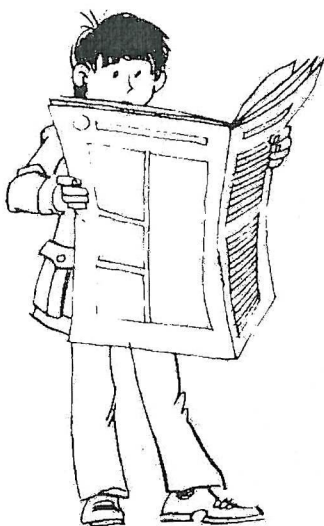
Dom nr 15, drewn., pocz. XX w.

Dom nr 20, drewn., pocz. XX w.

Dom nr 21, drewn., k. XIX w.

Dom nr 32, drewn., l. 30 – XX w.

Katalog obiektów archeologicznych podlegających ochronie:

8. Uwarunkowania społeczno – gospodarcze

8.1. Uwarunkowania demograficzne

31.12.1995 roku na terenie gminy Borowie mieszkało 5309 osób w tym 2633 kobiet i 2676 mężczyzn¹⁾. W województwie siedleckim, wśród gmin, gmina Borowie znajduje się na 18 miejscu pod względem zaludnienia. Na 1 km² przypada 66 osób, podczas gdy średnio na wsi – 54.

Ludność rozmieszczona jest dość równomiernie. Wg informacji pochodzącej z systemu wesel na koniec stycznia 1996 roku największymi wsiami były: Głosków, w której zamieszkiwały 644 osoby, Iwowe – 640 osób, Borowie – 501 osób, Chromin – 425 osób. Pozostałe wsie liczyły od 370 mieszkańców do 114. Wśród nich w grupie od 300 do 400 mieszkańców znalazły się Słup Pierwszy i Laliny; od 200–300 mieszkańców Jażwiny, Łopacianka, Wilchta, Filipówka, Nowa Brzuza, Gościewicz a w pozostałej grupie tj. 100–200 mieszkańców – Dudka, Łętów, Stara Brzuza, Kamionka, Brzuskowola i Gózd.

Do roku 1989 stan ludności gminy Borowie obniżał się. W latach 1970–1978 zmniejszył się o 1,8 %, zaś w latach 1978–1988 o 1,1 %. Po tym okresie stan ludności wzrastał. W latach 1988–1996 wzrost wyniósł 4 %. Największy przyrost ludności miał miejsce w Borowiu wynosząc 15,7 %. Stan ludności wzrastał także w Łętowie, Głoskowie, Słupie Pierwszym, Nowej Brzuzie, Jażwinie, Wilchcie, Brzuskowoli. W pozostałych miejscowościach zmniejszał się. Najbardziej w Goździe, Gościewiczu i Starej Brzuzie.

Stan ludności zmienia się pod wpływem przyrostu naturalnego i migracji stałych. W latach 1975–1995 z przyrostu naturalnego przybyło 796 osób. Na 1000 ludności było 18,4 urodzeń żywych, 11,3 zgonów (na wsi w woj. Siedleckim 20,7 urodzeń żywych i 11,7 zgonów). W wymienionym okresie urodzenia i zgony naprzemian rosły i malały, co wywarło wpływ na wielkość przyrostu naturalnego. Do roku 1983 wynosił on 10 ‰ i więcej. Po tym okresie 8,6 ‰ – 0,6 ‰ a w ostatnim roku objętym badaniem (1995) tylko 1,5 ‰. Spadek

¹⁾ Podstawowe Dane Statystyczne Wg MIAST i GMIN za 1995 r Urząd Statystyczny w Siedlcach. Siedlce 1996 r Tab. 1 str. 36

wskaźnika przyrostu naturalnego jest wynikiem spadku urodzin przy jednoczesnym wzroście zgonów.

W latach 1975–1995 z tytułu migracji stałych ubyło 886 osób. Największe zmniejszenie ludności miało miejsce w latach 1975–1981. Wówczas ujemne saldo migracji stałych wyniosło 77 osób. Po tym okresie było ono coraz niższe. W roku 1990–1994 nie przekroczyło 30 osób, zaś w roku 1995 spadło do 9 osób.

W gminie Borowie wg stanu na 31 XII 1995 rok na 100 mężczyzn przypadało 98 kobiet. Nie odnosi się to jednak do poszczególnych grup wiekowych. W roku 1995 przewaga kobiet w stosunku do mężczyzn wystąpiła w grupach wiekowych 0–2 lata (na 100 mężczyzn 101 kobiet), 15–17 lat (na 100 mężczyzn 125 kobiet), w grupie 60–64 lata (na 100 mężczyzn 134 kobiety) i wieku 65 i więcej (na 100 mężczyzn 143 kobiety). W pozostałych grupach jest nadwyżka mężczyzn w stosunku do kobiet.

Struktura ludności wg wieku jest stosunkowo korzystna dla rozwoju gminy. Ludzie w wieku przedprodukcyjnym stanowią 29,8 %, w wieku produkcyjnym 51,7 %, w wieku poprodukcyjnym 18,5 %.

W poszczególnych wsiach proces starzenia się ludności posiada różny stopień zaawansowania. Najdalej posunięty jest w Brzuskowoli, Nowej Brzuzie, Kamionce, Lalinach. W miejscowościach tych ludzie w wieku poprodukcyjnym stanowią od 25,9 % do 20,5 %.

Najmłodszą ludność posiadają Borowie, Głusków, Łętów. Ludzie w wieku przedprodukcyjnym stanowią kolejno 11,1 %, 11,9 %, 14,3 %. Należy podkreślić, że nie wystąpiła ani jedna wieś, w której struktura ludności stałaby się zagrożeniem dla dalszego jej rozwoju.

Poziom wykształcenia ludności jest dość niski. Wg NSP 1988 r. Wśród ludności liczącej 15 lat i więcej 0,9 % posiada wykształcenie wyższe (w gminach byłego województwa siedleckiego 1,2 %), 11,5 % wykształcenie średnie (w gminach byłego woj. siedleckiego 11,0 %), 22,6 % wykształcenie zasadnicze (w gminach byłego woj. siedleckiego 21,1 %), 49,7 % podstawowe oraz niepełne średnie (w gminach byłego woj. siedleckiego 49,7 %), 15,3 % niepełne podstawowe (w gminach byłego woj. siedleckiego 17,0 %).

Głównym źródłem utrzymania ludności jest praca w rolnictwie. Utrzymuje się z niej 52,4 % ogółu mieszkańców. Z pracy poza rolnictwem utrzymuje się 31,6 %, a z niezarobkowego źródła utrzymania 13,9 %.

Za wsie o charakterze nierolniczym, w którym utrzymujący się z pracy w rolnictwie stanowią więcej niż 50 % mieszkańców uznaje się Borowie (65,1 %) oraz Głosków (55,8 %). Znaczny procent mieszkańców utrzymujących się z pracy poza rolnictwem jest także w Dudkach (46,4 %) i Łętowie (39,6 %). Pozostałe wsie są typowo rolnicze, w których utrzymujący się z rolnictwa stanowią ponad 50 % ogółu ludności wsi.

Rolniczy charakter gminy spowodował wysoką aktywność zawodową ludności. Wg NSP 1988 czynni zawodowo stanowili 56,2 % ogółu ludności. W latach 1988–1996 gospodarka gminy nie zmieniła się na tyle, aby nastąpiło obniżenie tego wskaźnika. Z tego względu przyjmuje się, że w roku 1997 jest on na takim poziomie jak w roku 1988. W oparciu o ten wskaźnik szacuje się, że czynni zawodowo liczą około 3000 osób, z tego 1900 pracuje w rolnictwie a 1100 osób poza rolnictwem.

Na terenie gminy poza rolnictwem indywidualnym funkcjonuje około 500 stanowisk pracy. Zakłady o liczbie pracujących powyżej 5 osób na 31 XII 95 roku zatrudniały 255 osób w tym 10 osób w rolnictwie, łowiectwie i leśnictwie, 20 – w działalności produkcyjnej, 1 – w budownictwie, 34 – w handlu i naprawach, 19 – w transporcie, składowaniu i łączności, 7 – w pośrednictwie finansowym, 15 – w administracji, 119 – w edukacji, 14 – w ochronie zdrowia, 16 – w pozostałej działalności usługowej, komunalnej, socjalnej i indywidualnej²⁾.

W zakładach do 5 pracowników pracuje około 145 osób. Przeważnie są to drobne sklepy, zakłady budowlane bądź transportowe.

Stanowiska pracy poza rolnictwem skupiają się w Borowiu, Głoskowie i Jażwinach. W pozostałych miejscowościach występują sporadycznie.

Na 30.06.1996 rok bezrobotni liczyli 238 osób³⁾. Byli to ludzie młodzi, którzy ukończyli zasadniczą szkołę zawodową. Do pracy poza rolnictwem wyjeżdża około 350 osób. Miejscem pracy są dla nich zakłady garwolińskie i warszawskie.

²⁾ Podstawowe Dane Statystyczne Wg MIAST i GMIN za 1995 r Urząd Statystyczny w Siedlcach. Siedlce 1996

³⁾ Urząd Pracy w Siedlcach

Tabela 2. Ruch naturalny ludności

Lata	Urodzenia	Zgony	Przyrost naturalny	Na 1000 ludności		
				Urodzenia	Zgony	Przyrost naturalny
1975	104	40	64	20,0	7,7	12,3
1976	121	53	68	23,2	10,2	13,0
1977	90	59	31	17,5	11,5	6,0
1978	116	52	64	22,5	10,1	12,4
1979	106	50	56	20,3	9,6	10,7
1980	102	64	38	19,7	12,4	7,3
1981	102	58	44	19,8	11,3	8,5
1982	107	55	52	20,7	10,7	10,0
1983	100	44	56	18,9	8,3	10,6
1984	90	70	20	17,1	13,3	3,8
1985	104	63	41	19,7	11,9	7,8
1986	80	61	19	15,1	11,5	3,6
1987	78	75	3	14,8	14,2	0,6
1988	97	67	30	18,5	13,9	4,6
1989	84	55	29	16,0	10,5	5,5
1990	89	62	27	16,9	11,8	5,1
1991	98	61	37	18,5	11,5	7,0
1992	97	60	37	18,2	11,2	7,0
1993	104	58	46	19,4	10,8	8,6
1994	87	61	26	16,2	11,3	4,9
1995	82	74	8	15,2	13,7	1,5
Razem	2038	1242	796	18,4	11,3	7,1

Źródło: podstawowe dane statystyczne województwa siedleckiego wg miast i gmin lata 1975–1995. WUS Siedlce

Tabela 3. Ruch migracyjny ludności

Lata	Napływ	Odpływ	Saldo migracyjne
1	2	3	4
1975	51	122	–71
1976	56	152	–96
1977	71	131	–60
1978	61	132	–71
1979	65	137	–72
1980	56	146	–90
1981	50	128	–78
1982	64	103	–39
1983	71	92	–21
1984	34	74	–40
1985	74	98	–24
1986	38	73	–35

1	2	3	4
1988	75	73	+2
1989	44	88	-44
1990	64	93	-29
1991	69	55	+14
1992	53	75	-22
1993	53	74	-21
1994	38	64	-26
1995	37	46	-9
Razem	1162	2048	-886

Źródło: podstawowe dane statystyczne województwa siedleckiego
lata 1975–1995. WUS Siedlce

8.2. Zasoby i warunki mieszkaniowe

Według stanu na koniec 1995 roku w gminie Borowie było 1356 mieszkań o 4268 izbach i powierzchni użytkowej 91,5 tys. m². Zestawienie podstawowych wskaźników ilustrujących stopień zagęszczenia mieszkań w gminie i średnio na terenach wiejskich byłego województwa siedleckiego przedstawia się następująco:

Tabela 4. Stopień zagęszczenia mieszkań w 1995 roku

Przeciętna:	Gmina	Wieś w byłym woj. siedleckim
– powierzchnia użytkowa na mieszkanie m ²	67,50	67,60
– powierzchnia użytkowa na 1 osobę w m ²	17,30	18,50
– liczba osób: na mieszkanie	3,90	3,65
na izbę	1,24	1,10

Przeciętne mieszkanie w gminie Borowie posiada powierzchnię 67,5 m² i jest niemal równe przeciętnemu mieszkaniu na terenach wiejskich w byłym województwie siedleckim. Jednakże liczba osób przypadających na mieszkanie i izbę jest w gminie większa, co sprawia, że zagęszczenie mieszkań mierzone powierzchnią na osobę jest w gminie większe (odpowiednie dane 17,3 m² i 18,5 m²).

Liczba ludności w latach 1970 – 1988 zmniejszyła się z 5322 do 5167 osób, by w 1995 roku zwiększyć się do 5309 osób, co jest stanem zbliżonym do stanu z 1990 r. Mimo obniżania się liczby ludności liczba mieszkań w gminie w latach 1970–1978 zwiększyła się o 187, następnie w 1988 roku zmniejszyła się o 69, a w 1995 roku ponownie uległa zwiększeniu do 1356, a więc w przybliżeniu do stanu z 1978 r. Rośnie natomiast

systematycznie liczba izb i powierzchnia użytkowa mieszkań, co jest rezultatem wymiany starych budynków na nowe, o większej powierzchni. Przyrost liczby izb i powierzchni w zestawieniu z ubytkiem ludności przynosi szybką poprawę wskaźników zagęszczenia mieszkań, co ilustruje tabela nr 5.

Tabela 5. Zagęszczenie mieszkań w latach 1970–1995

Wyszczególnienie	1970	1978	1988	1995
Przeciętna liczba izb w 1 mieszkaniu	2,38	2,38	2,94	3,15
Powierzchnia: 1 mieszkania w m ²	50,30	52,20	63,00	67,50
M ² pu na 1 osobę	11,00	13,50	15,70	17,30
Liczba: osób w 1 mieszkaniu	4,56	3,85	4,02	3,90
Osób na 1 izbę	1,91	1,62	1,36	1,24
Gosp. Dom w 1 mieszk.	1,14	1,09	1,08	–

Źródło: lata: 1970, 1978, 1988 w/g NSP, 1995 – podstawowe dane statystyczne według miast i gmin za 1995 r. US Siedlce, 1996.

Poprawia się struktura mieszkań w/g liczby izb i jej relacje do struktury gospodarstw domowych według liczby osób. Maleje liczba i udział mieszkań najmniejszych, 1 i 2–izbowych, rośnie zaś 3, 4 i 5–izbowych. Odwrotne tendencje mają miejsce w strukturze gospodarstw domowych według liczby osób. Proces ten, według danych spisów powszechnych z 1970, 1978 i 1988, ilustruje tabela nr 6.

Tabela 6. Mieszkania według liczby izb i gospodarstwa domowe według liczby osób w % ogółu mieszkań i gospodarstw domowych

Liczba izb i osób	1970		1978		1988	
	mieszkania	gospodarstwa domowe	mieszkania	gospodarstwa domowe	mieszkania	gospodarstwa domowe
Razem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1	13,3	7,6	18,7	11,0	5,9	13,5
2	45,7	17,1	40,2	22,3	33,1	19,7
3	31,5	35,4	27,3	38,5	32,7	32,9
4	8,7		12,4		22,2	
5 i więcej	0,8	39,9	1,4	28,2	6,1	33,9

Źródło: NSP1988. Ludność i warunki mieszkaniowe. Zeszyt dla gm. Borowie. GUS

Warszawa, 1990.

Stale poprawia się też stopień wyposażenia mieszkań w instalacje, chociaż poziom tego wyposażenia jest relatywnie niski. W 1988 roku (wg NSP) zaledwie 33,3 % mieszkań posiadało wodociąg, 27,8 % ustęp splukiwany, 30,1 % łazienkę, 31,0 % ciepłą wodę i 25,7 % centralne ogrzewanie. Nie było gazu sieciowego.

Istotne znaczenie posiada rozpoznanie struktury mieszkań według okresu budowy budynków, bowiem nowsze mieszkania są z reguły większe i lepiej wyposażone w instalacje i odwrotnie: im starsze tym mniejsze, na ogół nie posiadające żadnych instalacji, zużyte technicznie i nieogniotrwałe.

Tabela 7. Budynki i mieszkania według okresu budowy i materiału ścian w 1988 r.

Okres budowy	Budynki		Mieszkania		Mieszkania w budynkach niepalnych		Liczba izb w mieszkaniu
	Razem	W tym niepalne	W liczbach bezwzględnych	w %	W liczbach bezwzględnych	w %	
Ogółem	1179	654	1281	100,0	721	56,3	2,94
Przed 1945 r	291	22	309	24,1	26	8,4	2,23
1945–1960	269	92	297	23,2	107	36,0	2,64
1961–1970	204	167	228	17,8	186	81,6	3,01
1971–1978	184	167	196	15,3	177	90,3	3,48
1979–1988	231	206	251	19,6	225	89,6	3,64

Źródło: NSP1988. Ludność i warunki mieszkaniowe. Zeszyt dla gm. Borowie. GUS W-wa, 1990.

W powyższej tabeli należy zwrócić uwagę na następujące dane:

- W 1988 roku 24,1 % mieszkań znajdowało się w budynkach wybudowanych przed 1945 rokiem, z których tylko 8,4 % posiadało niepalny materiał ścian. Przeciętna liczba izb w tych mieszkaniach wynosiła zaledwie 2,23.
- Palny materiał ścian dominuje w zasobach budowanych do 1960 roku, w zasobach z lat 1960–1970 ponad 80 % stanowią już mieszkania o niepalnym materiale ścian, a w zasobach z lat 1971–1988 mieszkania te stanowią już około 90 %.
- Przeciętna liczba izb w mieszkaniu rośnie od 2,23 w zasobach wybudowanych przed 1945 rokiem do 3,64 w zasobach z lat 1979–1988.

W gminie dominuje prywatna własność mieszkań (94,3 % wg NSP1988), w tym 81,8 % zasobów to mieszkania z użytkownikiem gospodarstwa rolnego, a więc zabudowa zagrodowa.

Spośród 1281 mieszkań w 1988 roku zaledwie 276 tj. 21,5 % było zajętych przez liczbę osób równą liczbie izb. 296 mieszkań (23,1 %) było zamieszkałych przez liczbę osób mniejszą od liczby izb. Nadwyżka izb nad liczbą osób wynosiła w nich 387. Ponad połowa mieszkań (709 tj. 55,3 %) była nadmiernie zagęszczona, a niedobór izb wynosił w nich 1779.

Tabela 8. Zagęszczenie mieszkań w 1988 r.

Liczba izb w mieszkaniach	Mieszkania			Nadwyżka izb	Mieszkania z niedoborem izb	Niedobór izb	+ nadwyżka – niedobór izb	Liczba gospodarstw domowych na mieszkanie
	Razem	1 osoba na izbę	Z nadwyżką izb					
Ogółem	1281	276	296	387	709	1779	-1392	1,08
1	75	33	–	–	42	91	-91	1,01
2	424	105	79	79	240	644	-565	1,03
3	419	76	116	149	227	596	-447	1,06
4	284	49	64	95	171	383	-288	1,15
5	42	7	17	31	18	41	-10	1,24
6	23	4	11	15	8	17	-2	1,26
7 i w.	14	2	9	18	3	7	+11	1,36

Źródło: wyliczenia własne na podstawie danych NSP 1988. Ludność i warunki mieszkaniowe.

Zeszyt dla gm. Borowie. Tabl. 3/13. GUS W-wa, 1990.

90 mieszkań było w 1988 roku zajętych przez dwa gospodarstwa domowe, a 7 przez 3. Przeciętna liczba osób w tych mieszkaniach wynosiła 6,58.

Spośród 1386 gospodarstw domowych (dane NSP 1988) 680 tj. 49,1 % zajmowała mieszkania nadmiernie zagęszczone. Struktura gospodarstw domowych według liczby izb w zajmowanych przez nie mieszkaniach przedstawiała się następująco:

Tabela 9. Gospodarstwa domowe według liczby izb w zajmowanym mieszkaniu

Liczba izb w mieszkaniach	Liczba gospodarstw domowych		Nadmiernie zagęszczone w % razem	Przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym
	Razem	W tym nadmiernie zagęszczone		
Razem	1386	680	49,1	3,71
1	76	43	56,6	2,18
2	437	242	55,4	3,23
3	445	219	49,2	3,81
4	328	149	45,4	4,34
5 i więcej	100	27	27,0	4,67

Źródło: wyliczenia własne na podstawie danych NSP 1988. Ludność i warunki

mieszkaniowe. Zeszyt dla gm. Borowie. Tabl. 5/15. Gus W-wa, 1990.

Najbardziej zagęszczone są gospodarstwa domowe zajmujące mieszkania 1, 2 i 3-izbowe, w których przeciętna liczba osób wynosi odpowiednio: 2,18, 3,23 i 3,81; ale nawet wśród gospodarstw domowych zajmujących mieszkania 4 i 5-izbowe znaczny odsetek (odpowiednio 45,4 % i 27,0 %) był nadmiernie zagęszczony.

Gospodarstwa domowe 1, 2 i 3-osobowe zajmowały mieszkania o przeciętnej liczbie izb odpowiednio: 2,30, 2,68 i 3,02, a więc większej od liczby osób, zaś gospodarstwa 4, 5, 6 oraz 7 i więcej osobowe zajmowały mieszkania o przeciętnej liczbie izb odpowiednio: 3,17; 3,36, 3,29 i 3,49, a więc mniejszej od liczby osób. Tak więc w miarę wzrostu liczebności gospodarstw domowych pogarszają się ich warunki mieszkaniowe. Potwierdza to również analiza struktury gospodarstw domowych według liczby rodzin. W najkorzystniejszej sytuacji były gospodarstwa domowe nierodzinne, w większości 1-osobowe, w których na izbę przypadało 0,52 osoby.

W gospodarstwach domowych 1-rodzinnych, których było 1018, zagęszczenie mieszkań wynosiło 1,28 osoby na izbę, a w gospodarstwach 2-rodzinnych (było ich 165) aż 1,76 osób na izbę.

1184 gospodarstwa domowe zajmowało samodzielne mieszkania zaś 202 zamieszkiwało wspólnie. Fakt współzamieszkiwania miał niewielki wpływ na stopień zagęszczenia mieszkań, który zależał w głównej mierze od liczby rodzin w gospodarstwie domowym.

Liczba budynków wynosiła w roku 1988 1179, z czego 1139 mieszkalnych, 33 mieszkalno – inwentarskie i 7 pozostałych. Struktura budynków mieszkalnych według liczby mieszkań przedstawiała się następująco:

Liczba mieszkań w budynku	1	2	3	4 i więcej
Liczba budynków	1049	86	4	—

Jak wynika z zestawienia 1049 budynków mieszkalnych to budynki o jednym mieszkaniu, a 90 posiadało więcej niż 1 mieszkanie.

Dominującym materiałem pokrycia dachu jest w gminie eternit i dachówka (515 budynków tj. 43,7 % ich ogólnej liczby), następnie blacha (460 budynków tj. 39,0 %). Tylko 204 budynki (17,3 %) było pokrytych innymi materiałami, w tym 154 papą.

Tabela 10. Zasoby i warunki mieszkaniowe w 1988 r. (wg. NSP)

Nr obr.	Nazwa	Budynki	Mieszkania	Izby	Pow u	Ludność	Gospodarstwa domowe	P_M	P_L	I_M	L_M	L_I	G_M
0	woj. siedleckie	123 018	169 793	552144	10472922	637 438	191 962	61,7	16,4	3,25	3,75	1,15	1,13
0	Gm. Borowie	1 139	1 281	3 772	80796	5 146	1 388	63,1	15,7	2,94	4,02	1,36	1,08
1	Borowie	76	106	347	7041	433	127	66,4	16,3	3,27	4,08	1,25	1,20
2	Brzuskowola	35	38	135	2869	154	38	75,5	18,6	3,55	4,05	1,14	1,00
3	Chromin	97	112	312	7016	434	117	62,6	16,2	2,79	3,88	1,39	1,04
4	Dudka	48	55	134	2973	207	57	54,1	14,4	2,44	3,76	1,54	1,04
5	Filipówka	59	65	207	4859	273	77	74,8	17,8	3,18	4,20	1,32	1,18
6	Głusków	109	127	403	8179	572	147	64,4	14,3	3,17	4,50	1,42	1,16
7	Gościewicz	58	66	177	3715	205	66	56,3	18,1	2,68	3,11	1,16	1,00
8	Gózd	30	32	82	1766	116	35	55,2	15,2	2,56	3,63	1,41	1,09
9	Iwowe	134	150	437	10134	605	160	67,6	16,8	2,91	4,03	1,38	1,07
10	Jaźwiny	62	66	202	4361	288	77	66,1	15,1	3,06	4,36	1,43	1,17
11	Kamionka	30	31	95	2176	123	32	70,2	17,7	3,06	3,97	1,29	1,03
12	Laliny	73	76	224	4474	287	76	58,9	15,6	2,95	3,78	1,28	1,00
13	Łętów	35	36	110	2122	169	44	58,9	12,6	3,06	4,69	1,54	1,22
14	Łopacianka	69	71	211	4427	289	72	62,4	15,3	2,97	4,07	1,37	1,01
15	Nowa Brzuza	48	52	162	3369	199	52	64,8	16,9	3,12	3,83	1,23	1,00
16	Ślup Pierwszy	74	76	220	4559	343	83	60,0	13,3	2,89	4,51	1,56	1,09
17	Stara Brzuza	40	45	135	3002	182	49	66,7	16,5	3,00	4,04	1,35	1,09
18	Wilcha	62	77	179	3754	267	79	48,8	14,1	2,32	3,47	1,49	1,03

W ostatnich latach ruch budowlany w gminie Borowie jest stosunkowo duży. W latach 1991–1995 oddano do użytku 83 mieszkania tzn. średniorocznie 3,13 w przeliczeniu na 1000 ludności. Odsetek mieszkań wybudowanych przed 1945 r. zmniejszył się z 24,1 w 1988 r. do 21,3 % w 1994 r.

Sytuacja mieszkaniowa jest oczywiście zróżnicowana w poszczególnych wsiach gminy. Zróżnicowanie to było możliwe do uchwycenia według danych NSP 1988. Tak więc zagęszczenie, mierzone liczbą osób na 1 izbę, było najmniejsze w Brzuskowoli (1,14) i Gościewiczu (1,16), a największe (1,54 – 1,56) we wsiach: Dudka, Łętów i Słup Pierwszy. Zagęszczenie mierzone powierzchnią na osobę, zawierało się w przedziale 12,6–18,6 m² i podobnie jak w przypadku izb największe było w Łętowie i Słupie Pierwszym, a najmniejsze w Gościewiczu i Brzuskowoli. Generalizując, większym zagęszczeniem charakteryzowały się miejscowości w zachodniej części gminy, położone bliżej Garwolina (z wyjątkiem Kamionki).

Najwięcej mieszkań w budynkach o niepalnym materiale ścian posiadała wieś gminna Borowie (81,8 %), a następnie Stara Brzuza (74,4) i Laliny (67,1), zaś najmniej (25,8–50 %): Gózd, Dudka, Wilchta, Łopacianka i Gościewicz.

Najwięcej mieszkań wyposażonych w wodociąg było wówczas we wsiach: Borowie (66,0 %) oraz Jażwinach, Nowej Brzuzie, Starej Brzuzie i Brzuskowoli (40–50 %), najmniej (poniżej 20 %) we wsiach: Wilchta, Łopacianka, Dudka i Gózd. W latach 1988–1995 nastąpiła znaczna poprawa wyposażenia wsi w wodociąg sieciowy.

8.3. Pozarolnicza działalność produkcyjna i usługowa

Charakterystyka tej działalności zostanie tu przeprowadzona głównie w oparciu o dane z systemu regon (wyciąg z rejestru ze stycznia 1997 r.). Ogólna liczba podmiotów zarejestrowanych na terenie gminy wynosiła 150 tj. 28,3 w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Stawia to gminę Borowie poniżej przeciętnej dla gmin wiejskich i miejsko – wiejskich w byłym województwie siedleckim.

Najwięcej podmiotów skupia się w miejscowości gminnej – 34, następnie w Głoskowie (24) i Jażwinach (11). Od 6 do 9 podmiotów posiadają wsie: Brzuskowola, Dudka, Gościewicz, Iwowe, Laliny, Łopacianka i Słup Pierwszy. Podstawową część stanowią podmioty małe, o zatrudnieniu do 5 osób. Ich liczba wynosiła 136. Podmiotów zatrudniających 6–10 osób było 6, 11–20 osób – 4, powyżej 20 osób – również 4. Ogólną

liczbę i strukturę podmiotów według liczby zatrudnionych w poszczególnych wsiach ilustruje tabela, a ich przestrzenne rozmieszczenie – mapa. Podmioty o zatrudnieniu powyżej 20 osób to: GS „SCh” w Borowiu, szkoły podstawowe w Borowiu i Głoskowie i spółdzielnia kółek rolniczych w Borowiu. Grupę podmiotów o zatrudnieniu 6–20 osób stanowią:

- Urząd Gminy,
- bank spółdzielczy,
- Gminny Ośrodek Kultury,
- Ośrodek Rehabilitacyjno – Readaptacyjny w Głoskowie,
- szkoły podstawowe w: Iwowie, Lalinach i Brzuskowoli,
- gminne przedszkole w Borowiu,
- Cegielnia w Głoskowie,
- gospodarstwo pomocnicze przy urzędzie gminy w Borowiu.

Struktura podmiotów według charakteru prowadzonej działalności przedstawia się następująco (według sekcji EKD):

- obsługą produkcji rolnej zajmuje się tylko SKR w Borowiu,
- usługi weterynaryjne świadczy spółka cywilna w Borowiu,
- prace leśne wykonuje 1 osoba zamieszkała w Lalinach,
- najliczniejszą grupę (54) stanowią podmioty prowadzące działalność produkcyjną. Dominują wśród nich zakłady szewskie, których liczba wynosi aż 32. Więcej niż 5 osób, spośród tych podmiotów, zatrudnia tylko Cegielnia w Głoskowie,
- usługi budowlane wykonuje 20 podmiotów, w tym: gospodarstwo pomocnicze przy urzędzie gminy, 5 zakładów hydraulicznych i 2 ciesielskie,
- w sekcji handel i naprawy sklasyfikowanych zostało 36 podmiotów. Z wyjątkiem Starej Brzuzy występują one we wszystkich wsiach. W Borowiu i Głoskowie jest po 6 podmiotów z tej sekcji, a w Iwowie i Łopaciance – po 4. W tej grupie znajdują się także GS „SCh” i apteka prywatna w Borowiu,
- transportem zajmuje się 13 podmiotów: po 3 w Borowiu i Głoskowie, 2 w Nowej Brzuzie i po 1 w: Chrominie, Dudce, Kamionce, Łopaciance i Słupie Pierwszym,
- placówki oświatowe to szkoły podstawowe w: Borowiu, Głoskowie, Brzuskowoli i Iwowie, gimnazjum i gminne przedszkole w Borowiu,
- W roku szkolnym 1995/1996 do szkół podstawowych uczęszczało 773 uczniów.

- w sekcji „ochrona zdrowia i opieka społeczna” sklasyfikowane zostały wymieniane wcześniej: Ośrodek Rehabilitacyjno – Readaptacyjny w Głoskowie i Usługi Weterynaryjne s.c. w Borowiu, a ponadto Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Borowiu,
- z grupy pozostałych 17 podmiotów należy jeszcze wymienić:
 - Urząd Gminy,
 - Bank Spółdzielczy w Borowiu,
 - Gminny Ośrodek Kultury,
 - Bar Gastronomiczny w Borowiu.

Wśród zarejestrowanych podmiotów nie występują placówki pocztowe w Borowiu i Iwowie oraz ośrodek zdrowia w Borowiu. Ośrodek zatrudnia 2 lekarzy, 1 lekarza dentystę i 3 pielęgniarki.

Liczba abonentów telefonicznych (stan na 31.12.1995 r.) Wynosiła w gminie 91 tj. 17,1/1000 mieszkańców.

Reasumując należy stwierdzić, że:

- ogólna liczba podmiotów jest w gminie Borowie relatywnie mała,
- w działalności produkcyjnej brak jest zakładów większych, zdolnych zwięzać
- nadwyżkę ludności z przeludnionego rolnictwa,
- na terenie gminy brak jest placówek szkolnictwa ponadgimnazjalnego, jednakże lukę tę wypełniają miasta Garwolin i Stoczek Łukowski.

8.4. Rolnictwo

Produkcja rolna jest główną funkcją gminy Borowie. Powierzchnia użytków rolnych wynosi 6224 ha, a ich struktura przedstawia się następująco (dane z 1995 r):

Tabela 11. Struktura użytków rolnych

Użytki rolne	ha	%
grunty orne	5322	85,0
sady	50	0,8
łąki	511	8,2
pastwiska	341	5,5

W strukturze tej dominują grunty orne. Sady oraz łąki i pastwiska mają udział w powierzchni użytków rolnych niższy niż średnio w byłym województwie siedleckim, gdzie wynosi on 1,23 % (sady), 14,1 % (łąki) i 7,2 (pastwiska). W powszechnym spisie rolnym w 1996 roku w gospodarstwach indywidualnych w całej gminie wykazano 19,94 ha sadów w 11 miejscowościach, w tym relatywnie najwięcej (powyżej 1 % użytków rolnych) w Brzuskowoli i Lalinach. W miejscowościach: Borowie, Gózd, Jażwiny, Kamionka, Łętów, Nowa Brzuza i Stara Brzuza sadów nie wykazano. Produkcja sadownicza odgrywa więc w gminie niewielką rolę. Należy dodać, że w 1987 roku powierzchnia sadów w gminie wynosiła 68,70 ha.

Udział trwałych użytków zielonych w ogólnej powierzchni użytków rolnych w gospodarstwach indywidualnych (według wstępnych wyników spisu rolniczego z czerwca 1996 r) wyniósł 19 % i był znacznie wyższy niż to wykazywano jeszcze w 1995 roku. Najwyższym udziałem trwałych użytków zielonych charakteryzuje się wieś Gózd (26,6 %), zaś najniższym: Brzuskowola (10,1 %) i Gościewicz (13,0 %).

Ogólny wskaźnik jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej według IUNG w Puławach wynosi dla gminy 65,2 pkt (przeciętny w województwie 59,9 pkt). Wskaźnik ten lokuje gminę na 14 miejscu wśród gmin w województwie. Struktura gruntów ornych w gminie według kompleksów przydatności rolniczej na tle odpowiednich danych ogólnowojejewódzkich przedstawia się następująco:

Tabela 12. Struktura gruntów ornych

Kompleksy:	Gmina ha	%	Woj. %
Razem	5355	100,0	100,0
w tym: pszenney dobry	278	5,2	7,1
Żytni bardzo dobry	1761	33,1	23,3
Żytni dobry	1230	23,1	18,2
Żytni słaby	881	16,5	27,0
Żytni bardzo słaby	706	13,3	14,9
Zbożowy pastewny mocny	260	4,9	3,4
Zbożowy pastewny słaby	208	3,9	5,6

Z powyższego zestawienia wynika, że w gminie Borowie dominują grunty orne kompleksów żytniego bardzo dobrego i żytniego dobrego. Ich udział w ogólnej powierzchni

gruntów ornych jest o wiele wyższy niż średnio w byłym województwie siedleckim. Udział kompleksu żytniego słabego jest w gminie znacznie niższy, a żytniego bardzo słabego zbliżony do średniego w województwie.

Przydatność rolnicza trwałych użytków zielonych jest w gminie nieco mniejsza niż średnia wojewódzka. Udział kompleksu średniego wynosi odpowiednio 63,6 i 69,2 %, a słabego 36,4 i 30,3 %.

Gleby w gminie charakteryzują się niższą niż średnio w byłym województwie siedleckim i w kraju zawartością głównych składników pokarmowych, zwłaszcza potasu i magnezu oraz dużymi potrzebami wapnowania.

Jakość gruntów według klas bonitacyjnych przedstawia się następująco:

Tabela 13. Jakość gruntów według klas bonitacyjnych

Klasy bonitacyjne	Grunty orne		Użytki zielone	
	ha	%	ha	%
IIIa i IIIb	1317	24,6	104	11,8
IVa i IVb	2583	42,2	394	44,7
V	781	14,6	295	33,5
VI	656	12,3	78	8,9
VI Rz	17	0,3	10	1,1

Źródło: Warunki przyrodnicze produkcji rolnej – woj. Siedleckie. IUNG. Puławy, 1982.

W gminie dominują gleby średniej jakości. Grunty orne klas IIIb i IVa stanowią 57,6 % ich ogólnej powierzchni. Większe powierzchnie najlepszych gleb (kompleksu żytniego bardzo dobrego) występują we wschodniej części gminy. W części zachodniej przeważają grunty kompleksu żytniego dobrego (patrz mapa).

W spisie czerwcowym z 1996 roku odnotowano w gminie w gospodarstwach indywidualnych 63,45 ha ugorów. Najwyższym udziałem gruntów nie obsianych w odniesieniu do powierzchni zasiewów charakteryzowały się wsie: Wilchta (10,2 %), Głusków (7,4 %), Borowie (2,5 %), Gościewicz (2,0 %) i Łopacianka (1,8 %). W pozostałych wsiach gminy odsetek ugorów nie przekraczał 1 %.

Znacznie niższy od przeciętnego w byłym województwie siedleckim jest stopień zaspokojenia potrzeb melioracyjnych. Według stanu z końca 1995 roku zmeliorowanych było zaledwie 24,9 % użytków rolnych wymagających tego zabiegu.

W nieco wyższym stopniu (42,7 %) zostały zmeliorowane użytki zielone niż grunty orne (21,6 %). Do zmeliorowania pozostawało w gminie 3181 ha użytków rolnych (2806 ha

gruntów ornych i 375 ha użytków zielonych). Według docelowego programu, opracowanego przez WZMiUW w Siedlcach z siedzibą w Sokołowie Podlaskim (z lipca 1992 r.) potrzeby te zostały podzielone na 8 zadań:

- Jamielne – o powierzchni 70 ha we wsi Iwowe,
- Garwolin – o powierzchni 20 ha we wsiach Głusków i Łętów,
- Iwowe – o powierzchni 990 ha we wsiach Iwowe i Laliny,
- Borowie – obejmuje 947 ha we wsiach Borowie, Nowa i Stara Brzuza, Filipówka, Brzuskowola, Gościewicz i Słup A,
- Borowie – Wilchta – o powierzchni 649 ha we wsiach: Głusków, Wilchta, Słup A, Dudka,
- Borowie – Filipówka – obejmuje 426 ha we wsiach: Filipówka, Kolonia Brzuskowola i Kamionka,
- Choiny – Łukowiec – obejmuje 40 ha w Głoskowie,
- Łopacianka – obejmuje 39 ha w Łopaciance.

Dość niekorzystna jest struktura obszarowa indywidualnych gospodarstw rolnych. Powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach indywidualnych wynosiła (dane z 1987 r.) 5977 ha, a liczba gospodarstw 1009. Na 1 gospodarstwo przypadało więc około 5,6 ha użytków rolnych. Największą przeciętną powierzchnię (7 i więcej ha użytków rolnych) posiadały wsie: Gózd, Iwowe, Jażwiny, Laliny i Nowa Brzuza. W przedziale 6–7 ha mieszczą się wsie: Chromin, Filipówka i Łopacianka. Pozostałe wsie mieszczą się w przedziale 4–6 ha. Najmniejsze gospodarstwa występują we wsiach: Głusków, Borowie i Wilchta.

W roku 1988 w gospodarstwach powyżej 10 ha koncentrowało się 27,0 % ziemi należącej do gospodarstw indywidualnych (średnio w województwie 42,6 %), zaś w gospodarstwach do 5 ha 14,3 %. Zatem 58,7 % ziemi było w rękach gospodarstw 5–10 ha.

Według danych NSP 1988 w gminie było 981 gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego i 18 z użytkownikiem działki rolnej (wówczas o powierzchni do 0,5 ha). Dominujący był typ gospodarstw mieszanych – głównie rolniczych. Ich liczba wynosiła 637 tj. 64,9 %. Gospodarstw wyłącznie rolniczych było 231 (23,5 %), gospodarstw mieszanych – głównie nierolniczych 103 (10,5 %), a gospodarstw nierolniczych 10 (1,0 %).

Struktura gospodarstw według powierzchni ogólnej przedstawiała się następująco:

Tabela 14. Indywidualne gospodarstwa rolne według powierzchni ogólnej

Powierzchnia ogólna w ha	Ogółem		Rolnicze		Mieszane głównie rolnicze	
	Gospodarstwa	%	Gospodarstwa	%	Gospodarstwa	%
Razem	981	100,0	231	100,0	637	100,0
0,51–1	21	2,1	3	1,3	2	0,3
1–2	50	5,2	6	2,6	15	2,4
2–5	212	21,6	33	14,3	135	21,2
5–7	254	25,9	51	22,1	185	29,0
7–10	286	29,1	89	38,5	192	30,1
10–15	132	13,5	40	17,3	91	14,3
15 i więcej	26	2,6	9	3,9	17	2,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie: NSP 1988. Ludność i warunki mieszkaniowe.

Zeszyt dla gm. Borowie. GUS W-Wa, 1990.

Struktura obszarowa gospodarstw rolniczych i mieszanych – głównie rolniczych różni się nieznacznie. Zarówno wśród gospodarstw rolniczych jak i mieszanych – głównie rolniczych – dominują gospodarstwa w przedziale 7–10 ha, a następnie 5–7 ha.

Te ostatnie są przeciętnie nieco mniejsze, gdyż udział gospodarstw 7–10 ha jest w nich niższy, a 5–7 ha wyższy niż wśród gospodarstw wyłącznie rolniczych.

Z typami gospodarstw domowych i strukturą obszarową gospodarstw rolnych wiąże się liczba i struktura pracujących w indywidualnych gospodarstwach rolnych. Według NSP 1988 w gospodarstwach domowych z użytkownikiem indywidualnego gospodarstwa rolnego było w gminie 2484 osób czynnych zawodowo, z tego: 1680 osób pracujących głównie w swoim gospodarstwie rolnym, 543 osób pracujących w swoim gospodarstwie dodatkowo, w tym 153 posiadające główne niezarobkowe źródło utrzymania oraz 261 osób pracujących wyłącznie poza swoim gospodarstwem. Generalnie we wszystkich wsiach (z wyjątkiem Borowia) dominował udział pracujących głównie w swoim gospodarstwie. Znaczący udział pracujących dodatkowo w gospodarstwie (a więc głównie poza nim) poza Borowiem występował we wsiach: Głusków, Stara Brzuza, Filipówka, Kamionka i Chromin, to jest we wsiach o największym rozdrobnieniu gospodarstw, a jednocześnie możliwościach pracy lub dojazdów do pracy poza rolnictwem. Wysoki udział pracujących wyłącznie poza gospodarstwem (powyżej 10 % ogółu ludności gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego) występował w: Łętowie, Dudce, Borowiu i i Nowej Brzuzie. Liczba pracujących głównie w swoim gospodarstwie rolnym w przeliczeniu na 100 ha użytków

rolnych wynosiła w 1988 roku 26,5 osoby, a pracujących dodatkowo 9,4 osoby. Jest to poziom wyższy od przeciętnego w byłym województwie siedleckim.

Pośród 1683 osób pracujących głównie w swoim gospodarstwie rolnym 281 (16,7 %) było w wieku poprodukcyjnym. Łącznie wśród czynnych zawodowo w rolnictwie mieszkańców gminy odsetek osób w wieku poprodukcyjnym był jeszcze wyższy (20,7 %). W okresie dokonujących się przekształceń systemowych w latach 1989–1996 wielu mieszkańców gminy Borowie utraciło swe pozarolnicze źródła utrzymania. W zakładach pracy w Garwolinie nastąpiły duże redukcje zatrudnienia, a dojazdy na dalsze odległości przestały być opłacalne. Dlatego za bliski prawdy należy uznać poziom zatrudnienia odnotowany w spisie rolniczym w czerwcu 1996 roku. Według tego źródła liczba pracujących wyłącznie i głównie w indywidualnych gospodarstwach rolnych (powyżej 1 ha) wynosiła w gminie 1875, co daje wskaźnik na 100 ha użytków rolnych 32,9 osoby. W poszczególnych wsiach wskaźnik ten wahał się od 25,3 w nowej Brzuzie do 38,1 w Chrominie. Wskaźnik powyżej 35 osób posiadały, obok Chromina, wsie: Borowie, Głosków, Gościewicz, Kamionka, Laliny i Wilchta. Najniższy poziom zatrudnienia (poniżej 30 osób) odnotowano (obok nowej Brzuzy) we wsiach: Iwowe, Łętów i Stara Brzuza. Szczegółowo poziom zatrudnienia ilustrują załączone materiały tabelaryczne i graficzne.

W strukturze zasiewów dominują zboża i ziemniaki. Zboża tzw. intensywne (pszenica, jęczmień i pszenżyto) zajmowały w 1996 roku 583 ha co stanowiło 12,9 % zasiewów (od 3,5 % w Słupie Pierwszym do 22,7 w miejscowości Gózd). Za przejaw większej intensywności produkcji roślinnej można uznać wyższy od przeciętnego w gminie udział ziemniaków i warzyw. W skali całej gminy ziemniaki stanowiły 14,7 %, a warzywa 0,60 % ogólnej powierzchni zasiewów. Powyżej 17 % ziemniaków posiadały wsie: Łętów i Głosków a w przedziale 15–17 % wsie: Chromin, Łopacianka, Nowa Brzuza, Stara Brzuza i Wilchta. Najwyższym udziałem warzyw w strukturze zasiewów (powyżej 1 %) charakteryzowały się jedynie wsie Brzuskowola (1,55 %) i Kamionka (1,38 %).

Plony zbóż, średnie z lat 1993–1995, ukształtowały się na poziomie 23,3 q/ha tj. o 0,6 q wyższym od średniego wojewódzkiego. Plony ziemniaków, wynoszące 152 q, były o 13 q niższe od średnich wojewódzkich. W 1995 roku plony zbóż (24,0 q) i ziemniaków (145 q) były w gminie odpowiednio o 0,7 q i 15 q niższe od średnich wojewódzkich, które wynosiły 24,7 i 160 q.

Obsada bydła na 100 ha użytków rolnych, średnia z lat 1986–1988 (65 sztuk) i trzody chlewnej (160 sztuk) należała do najwyższych w województwie. Zróżnicowanie obsady bydła

i trzody chlewnej w przekroju wsi, według danych z 1987 roku, ilustruje tabela, a trzody chlewnej dodatkowo mapa.

Najniższą obsadę bydła, poniżej 50 szt/100 ha użytków rolnych, posiadały wsie: Wilchta i Głosków, zaś najwyższą, powyżej 70 sztuk na 100 ha: Gózd, Iwowe, Laliny i Łętów. Wyższą obsadę bydła posiadały wówczas wsie w północnej i wschodniej części gminy, a niższą w zachodniej. Obsada trzody chlewnej wahała się w granicach od 112–116 sztuk (Kamionka, Wilchta, Brzuskowola, Dudka) do 205 sztuk (Borowie) i 215 sztuk (Jaźwiny) na 100 ha użytków rolnych. Wsie z najwyższą obsadą trzody chlewnej, powyżej 160 sztuk/100ha użytków rolnych, położone są w północnej i środkowej części gminy, zaś o najniższej obsadzie, poniżej 140 sztuk w zachodniej. Według najnowszych danych (spis rolny z 1996 roku) średnia obsada bydła w gminie pozostała na poziomie zbliżonym do stanu z 1987 roku tj. 61 sztuk/100 ha użytków rolnych, zaś trzody chlewnej obniżyła się w tym czasie ze 155 do 116 sztuk. W skali całego województwa obsada bydła zmniejszyła się w latach 1987–1996 z 52,6 do 47,8 sztuk na 100 ha użytków rolnych, a trzody chlewnej ze 118,8 do 91,2 sztuk. Wynika z tego, że aktualnie chów bydła charakteryzuje się relatywnie wyższą opłacalnością. W 1996 roku, wyraźnie wyższą obsadę bydła posiadały wsie w północnej części gminy. We wschodniej części gminy stosunkowo wysoką obsadę bydła posiadały Łętów i Kamionka. Obsada bydła jest dość luźno skorelowana z udziałem trwałych użytków zielonych w strukturze użytków rolnych. Obsada trzody chlewnej była w 1996 roku wysoka w większości wsi w gminie. Obsadę poniżej 100 sztuk/100 ha użytków rolnych posiadały tylko wsie: Głosków, Łętów, Wilchta, Gościewicz, Łopacianka i Dudka.

Gmina charakteryzuje się bardzo niską towarowością zbóż (23 kg/ha użytków rolnych przy średniej wojewódzkiej 47 kg) i ziemniaków (11 kg/ha) przy średniej wojewódzkiej wynoszącej 386 kg (średnie z lat 1986–1989). Znacznie wyższa od średniej wojewódzkiej była natomiast towarowość żywca i mleka.

Liczba ciągników rolniczych w indywidualnych gospodarstwach rolnych wynosiła w gminie według spisu czerwcowego 1996 r. 558, co daje wskaźnik 10,2 ha użytków rolnych na 1 ciągnik. Najkorzystniejszy wskaźnik (powyżej 10 ciągników na 100 ha użytków rolnych) posiadały: Iwowe, Brzuskowola, Łopacianka, Laliny, Chromin Stara Brzuza, Jaźwiny i Filipówka. Najmniej korzystny wskaźnik (4 ciągniki na 100 ha użytków rolnych) posiadała wieś Łętów. Liczbę ciągników i liczbę osób pracujących wyłącznie i głównie w gospodarstwie rolnym w 1996 roku ilustruje załączona mapa.

Pod względem syntetycznego miernika poziomu rozwoju rolnictwa gmina Borowie lokuje się na 39 miejscu wśród 66 gmin wiejskich i miejsko-wiejskich byłego województwa siedleckiego, zaś pod względem towarowości na miejscu 25. Syntetyczny miernik poziomu rozwoju rolnictwa został obliczony metodą Helwiga na podstawie 11 następujących cech: wskaźnik jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej według IUNG, udział gospodarstw powyżej 10 ha w ogólnej powierzchni gospodarstw indywidualnych (1988 r.), stopień zaspokojenia potrzeb melioracyjnych (1992 r.), Powierzchnia użytków rolnych na 1 ciągnik, zatrudnienie na 100 ha użytków rolnych (wg NSP 1988), udział ziemniaków w strukturze zasiewów, plony zbóż, ziemniaków i siana (średnie w latach 1991–1993) oraz obsada bydła i trzody chlewnej (średnia w latach 1986–1988). Wskaźniki towarowości obliczono na podstawie skupu zbóż, ziemniaków, żywca i mleka (średniego w latach 1986–1989).

Wśród zarejestrowanych w systemie REGON podmiotów brak jest gospodarstw specjalistycznych. Relatywnie większe niż w innych miejscowościach (powyżej 1 % ogólnej powierzchni zasiewów) powierzchnie warzyw gruntowych występują w Brzuskowoli i Kamionce, co może oznaczać rodzenie się tradycji w tej dziedzinie.

generalnie stan obsługi rolnictwa ocenia się jako słaby.

Obsługą produkcyjną w formie zinstytucjonalizowanej zajmuje się jedynie spółdzielnia kółek rolniczych w Borowiu. Obsługę w zakresie handlu i napraw prowadzi gminna spółdzielnia „Samopomoc Chłopska” oraz 35 małych podmiotów prywatnych. Usługi te koncentrują się w miejscowości gminnej i większych wsiach.

Na terenie gminy znajduje się 53 drobnych zakładów produkcyjnych, w tym 9 w Borowiu (w tym 8 zajmujących się produkcją obuwia). Obsługą rolnictwa i ludności zajmuje się też 20 zakładów różnych rzemiosł budowlanych, z których żaden nie jest zlokalizowany w Borowiu.

Obsługę finansową prowadzi bank spółdzielczy w Borowiu.

Tabela 15. Użytki rolne, zasiewy, zwierzęta, ciągniki i pracujący w gospodarstwach indywidualnych w 1996 r. Stan w czerwcu

Nazwa	Użytki rolne	Grunty orne	Sady	Użytki zielone	Zasiewy ogółem	Ugory	Zboża intensywne	Ziemniaki	Warzywa	Bydło	Krowy	Trzoda	Owce	Ciagniki	Pracujący
Gm. Borowie	5697,39	4 592,57	19,94	1084,88	4529,12	63,45	582,73	666,04	27,07	3 500	2 200	6 597	44	558	1875
Borowie	248,21	198,80	0,00	49,41	193,98	4,82	19,32	26,74	1,90	127	78	281	0	23	87
Brzuskowola	167,16	148,25	1,96	16,95	147,96	0,29	22,70	21,61	2,29	113	80	174	0	20	54
Chromin	478,19	404,10	2,40	71,66	401,30	2,80	41,37	65,24	1,86	291	190	560	2	50	182
Dudka	165,32	127,26	0,60	37,46	126,06	1,20	26,53	15,96	0,35	74	50	162	4	16	52
Filipówka	335,65	266,31	0,08	69,26	265,81	0,50	41,73	34,29	1,69	192	131	474	3	34	108
Głosków	345,70	264,45	0,95	80,30	246,34	18,11	38,34	43,40	1,61	159	95	217	9	29	131
Gościewicz	282,34	243,73	2,02	36,59	238,93	4,80	26,55	29,36	1,87	158	117	263	4	23	101
Gózd	222,41	163,29	0,00	59,12	163,29	0,00	37,13	15,77	1,28	124	79	251	0	17	67
Iwowe	885,53	730,67	2,68	152,18	724,40	6,27	127,97	106,42	3,77	697	431	974	7	108	256
Jaźwiny	374,31	300,53	0,00	73,78	299,43	1,10	25,35	42,07	1,43	267	134	531	8	38	124
Kamionka	114,66	91,05	0,00	23,61	91,05	0,00	9,00	12,75	1,26	71	43	143	0	9	42
Laliny	439,03	335,18	5,10	98,75	334,14	1,04	35,20	49,20	1,49	316	188	572	0	47	165
Łętów	150,55	119,07	0,00	31,48	119,07	0,00	5,30	22,31	0,24	98	65	102	0	6	44
Łopacianka	361,97	286,43	2,45	73,09	281,36	5,07	42,22	44,26	2,70	271	153	342	0	39	113
Nowa Brzuza	312,04	267,36	0,00	44,68	267,36	0,00	30,45	42,35	1,08	185	119	750	3	31	79
Ślup Pierwszy	394,45	305,32	0,50	88,63	303,42	1,90	10,64	41,63	0,62	164	107	402	1	29	135
Stera Brzuza	227,63	191,27	0,00	36,36	189,59	1,68	31,07	30,26	1,40	123	81	267	3	24	62
Wilchta	192,24	149,50	1,20	41,54	135,63	13,87	11,86	22,42	0,23	70	59	132	0	15	73

Tabela 16. Struktura użytków rolnych i zasiewów, obsada zwierząt, ciągniki i pracujący w indywidualnych gospodarstwach rolnych w 1996 r. Stan w czerwcu.

Nr obr	Nazwa	Udział % w powierzchni użytków rolnych:		Udział w powierzchni zasiewów:						Liczba na 100 ha użytków rolnych				Pracujący
		Sadów	Użytków zielonych	Ugorów	Zbóż intensywnych	Ziemniaków	Warzyw	Bydła	Trzody	Ciągników				
0	Gm. Borowie	0,35	19,0	1,4	12,9	14,7	0,60	61	116	9,8		32,9		
1	Borowie	0,00	19,9	2,5	10,0	13,8	0,98	51	113	9,3		35,1		
2	Brzuskowola	1,17	10,1	0,2	15,3	14,6	1,55	68	104	12,0		32,3		
3	Chromin	0,50	15,0	0,7	10,3	16,3	0,46	61	117	10,5		38,1		
4	Dudka	0,36	22,7	1,0	21,0	12,7	0,28	45	98	9,7		31,5		
5	Filipówka	0,02	20,6	0,2	15,7	12,9	0,64	57	141	10,1		32,2		
8	Głusków	0,27	23,2	7,4	15,6	17,6	0,65	46	63	8,4		37,9		
7	Gościewicz	0 72	13 0	2 0	11 1	12,3	0 78	56	93	81		35 8		
8	Gózd	0,00	26,6	0,0	22,7	9,7	0,78	56	113	7,6		30,1		
9	Iwowe	0,30	17,2	0,9	17,7	14,7	0,52	79	110	12,2		28,9		
10	Jaźwiny	0,00	19,7	0,4	8,5	14,1	0,48	71	142	10,2		33,1		
11	Kamionka	0,00	20,6	0,0	9,9	14,0	1,38	62	125	7,8		36,6		
12	Laliny	1,16	22,5	0,3	10,5	14,7	0,45	72	130	10,7		37,6		
13	Łętów	0,00	20,9	0,0	4,5	18,7	0,20	65	68	4,0		29,2		
14	Łopacianka	0,68	20,2	1,8	15,0	15,7	0,96	75	94	10,8		31,2		
15	Nowa Brzuza	0,00	14,3	0,0	11,4	15,8	0,40	59	240	9,9		25,3		
18	Słup Pierwszy	0,13	22,5	0,6	3,5	13,7	0,20	42	102	7,4		34,2		
17	Stara Brzuza	0,00	16,0	0,9	16,4	16,0	0,74	54	117	10,5		27,2		
18	Wilchta	0,62	21,6	10,2	8,7	16,5	0,17	36	69	7,8		38,0		

Tabela 17. Podstawowe dane o indywidualnych gospodarstwach rolnych w 1987 r.

Nr obr.	Nazwa	LG	UR	ZB	Warzywa	Sady	Bydło	Krowy	Trzoda	Owce	UR	SUR	EUR	TUR	O UR
0	Gm. Borowie	1 009	5 977	2 477	34,14	68,70	3 830	2 592	9 271	1 589	5,92	1,15	64	155	27
1	Borowie	59	254	91	2,36	2,57	142	94	520	82	4,31	1,01	58	205	32
2	Brzuskowola	33	174	71	1,12	4,53	119	81	198	61	5,27	2,60	68	114	35
3	Chromin	84	515	210	2,54	15,53	301	214	827	153	6,13	3,02	58	161	30
4	Dudka	39	186	90	2,18	3,60	107	84	215	66	4,77	1,94	58	118	35
5	Filipówka	56	375	152	1,24	3,34	216	155	644	138	6,70	0,89	58	172	37
8	Głusków	84	361	167	1,75	1,40	176	134	437	121	4,30	0,39	49	121	34
7	Gościewicz	58	328	136	2,10	2,44	216	150	521	151	5,66	0,74	66	159	46
8	Gózd	28	196	64	1,16	0,42	148	102	325	32	7,00	0,21	76	166	16
9	Iwowe	129	913	363	6,85	7,62	674	439	1474	207	7,08	0,83	74	161	26
10	Jaźwiny	53	371	146	1,51	3,95	256	162	796	77	7,00	1,06	69	215	21
11	Kamionka	25	132	40	1,09	1,70	84	59	148	16	5,28	1,29	64	112	12
12	Laliny	68	477	199	2,45	4,49	344	211	821	81	7,01	0,94	72	172	17
13	Łętów	32	157	26	0,80	0,99	111	79	228	99	4,91	0,63	71	145	63
14	Łopacianka	64	400	179	1,86	8,70	270	172	517	124	6,25	2,18	68	129	31
15	Nowa Brzuza	43	307	145	1,77	1,30	190	135	472	56	7,14	0,42	62	154	18
18	Słup Pierwszy	66	388	193	1,40	2,81	223	148	526	40	5,88	0,72	57	136	10
17	Stara Brzuza	38	226	108	1,28	1,60	154	96	352	53	5,95	0,71	68	156	23
18	Wilchta	50	219	96	0,68	1,71	105	77	250	32	4,38	0,78	48	114	15

Źródło: Wyposażenie miast i miejscowości wiejskich w podstawowe placówki i urządzenia. WUS Siedlce, 1987.

8.5. Budżet gminy

Dochody budżetu gminy w 1995 roku zamknęły się kwotą 1459,2 tys. zł. Udział procentowy wybranych źródeł dochodów w ogólnym budżecie na tle odpowiednich danych średnich dla gmin wiejskich w byłym województwie siedleckim przedstawia się następująco:

	Borowie	gm. wiejskie
– wpływy z podatku rolnego, leśnego oraz podatków i opłat lokalnych od osób prawnych	3,1	5,4
– udziały gmin w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa	22,9	19,1
– podatki i opłaty od osób fizycznych	22,4	18,3
– subwencje ogólne	20,9	13,3
– dotacje celowe na zadania zlecone	14,5	13,8

Z zestawienia tego wynika, że udziały wymienionych źródeł dochodów są znacznie wyższe od przeciętnych w gminach wiejskich z wyjątkiem wpływów z podatku rolnego, leśnego oraz podatków i opłat lokalnych, które były w gminie Borowie niższe.

Wydatki budżetu wyniosły w 1995 roku 1527,3 tys. zł. 574,2 tys. zł tj. 37,6 % ogólnej kwoty budżetu wyniosły w 1995 roku wydatki inwestycyjne. W skali wszystkich gmin wiejskich udział wydatków inwestycyjnych był znacznie niższy (wynosił 26,9 %).

Dochody i wydatki budżetowe w przeliczeniu na mieszkańca (odpowiednio 275 i 288 zł) były znacznie niższe od średnich dla gmin wiejskich (335 i 333) co jest w głównej mierze efektem braku subwencji oświatowej, który wpłynął na zmniejszenie dochodów gminy czyniąc je nieporównywalnymi w stosunku do gmin korzystających z tej subwencji. Plan dochodów budżetu gminy na 1997 rok zamyka się kwotą 3589470 zł, przy czym aż 2152292 zł (60 %) stanowi subwencja ogólna (w którą weszła subwencja oświatowa). Planowane wydatki w dziale oświata i wychowanie wynoszą 1814510 zł tj. 51,4 % ogólnej kwoty wydatków. Dalsze 329613 zł (9,2 %) stanowią dotacje celowe. Zaplanowane na ten rok wydatki w kwocie 3538670 zł są nieco niższe od dochodów. Wydatki na inwestycje zaplanowano w kwocie 420800 zł, co stanowi 11,9 % ogólnej kwoty wydatków. Główne zadania inwestycyjne to: budowa gminnego wysypiska śmieci i wodociągu Jazwiny – Gózd.

8.6. Jakość życia

W niniejszym opracowaniu przez jakość życia rozumie się możliwości zaspakajania potrzeb mieszkańców gminy na terenie gminy. Decydują o tym: środowisko naturalne, infrastruktura społeczna i techniczna, sposób uzyskiwania dochodów.

Ocenę jakości życia przeprowadzono na podstawie opracowań branżowych oraz materiałów inwestycyjno – statystycznych.

Jakość życia mieszkańców gminy Borowie ocenia się jako typową dla obszarów wiejskich byłego województwa siedleckiego. Typowe dla tego regionu jest środowisko naturalne. Powietrze jest stosunkowo czyste. Nie ma brudnego przemysłu. Zanieczyszczają go głównie spaliny przejeżdżających pojazdów oraz dymy z kominów domów mieszkalnych. W gorszym stanie są wody rzeki Wilgi. Zanieczyszczają je ścieki z gospodarstw oraz spływ wód z pól zawierających nawozy sztuczne i środki ochrony roślin.

Warunki fizjograficzne są korzystne dla rozwoju osadnictwa. Na przeważającej części terenu pierwszy poziom wodonośny występuje głębiej niż 3,0 m poniżej powierzchni terenu. Jest on dobrze izolowany utworami nieprzepuszczalnymi.

Gmina Borowie posiada dość dobre warunki komunikacyjne. Przez jej teren w części centralnej przebiega droga krajowa Stoczek Łukowski – Garwolin – Wilga. Od niej rozchodzą się drogi wojewódzkie i gminne realizujące powiązania z miejscowością gminną. Większość dróg, szczególnie gminnych jest w złym stanie technicznym. Najczęściej są one gruntowe lub żwirowe rzadko nawierzchnia ich jest asfaltowa. Spośród wsi najlepszy układ drogowy posiada Wilchta. Przez tę wieś przebiega droga krajowa, od której odchodzą drogi do Parysowa i Pilawy oraz Miastkowa Kościelnego.

Należy zaznaczyć, że mimo nienajlepszego stanu dróg, większość wsi posiada przystanek autobusowy.

Przez teren gminy przebiega również zelektryfikowana linia kolejowa Łuków – Pilawa. Wprawdzie ruch osobowy obsługuje ona w znikomym stopniu, ma jednak duże znaczenie gospodarcze. W Jażwinach jest przystanek, który umożliwia wejście gminy Borowie w system transportu kolejowego o znaczeniu międzynarodowym.

Gmina Borowie, w dalszym ciągu charakteryzuje się dość niskim stopniem zwodociągowania. Nadal znaczącym źródłem zaopatrzenia w wodę są indywidualne studnie eksploatujące płytkie wody gruntowe najczęściej o złym stanie sanitarnym. Wodociąg

sieciowy funkcjonuje w Łopaciance, Chrominie, Filipówce, Brzuskowoli, Gościewiczu, Jażwinach, Góździe, Iwowie, Borowiu, Kamionce, Starej i Nowej Brzuzie.

Nie ma zbiorczych systemów odprowadzania i oczyszczania ścieków. Jedynie ośrodek „MONAR” w Głoskowie posiada własną kanalizację, nie posiada jednak urządzeń oczyszczających. Ścieki wywożone są na pola lub spuszczone do rowów melioracyjnych, co powoduje degradację środowiska naturalnego.

Gmina Borowie posiada wysypisko śmieci oraz systemu zbiórki odpadów stałych. Jednak nadal dla mieszkańców gminy jak i osób przyjezdnych śmietnikiem są okoliczne lasy.

Gaz dotarł do wsi gminnej oraz Starej i Nowej Brzuzy, Lalin, Chromina, Głoskowa i Jażwin.

Na jakość życia na wsi duży wpływ wywierają lokalne systemy urządzeń energetycznych. Warunkują one prowadzenie działalności gospodarczej oraz korzystanie z urządzeń elektrycznych w domu i gospodarstwie rolnym. W gminie Borowie natychmiastowych prac modernizacyjnych i remontowych wymagają urządzenia w Lalinach, Iwowie, Gościewiczu, Brzuskowoli, Filipówce, Wilchcie, Dudkach a w dalszej kolejności w Słupie Pierwszym i Kamionce. W pozostałych wsiach stan urządzeń energetycznych jest dobry.

W gminie Borowie jest słabo rozwinięta sieć telefoniczna. Na 1000 ludności przypada 17,1 abonentów telefonicznych.

Warunki mieszkaniowe w gminie Borowie są gorsze od przeciętnej na wsi w byłym woj. siedleckim. I tak: przeciętna powierzchnia użytkowa na 1 osobę wynosi 17,3 m², na jedno mieszkanie przypada 3,9 osób, w jednej izbie jest 1,24 osób.

W gminie Borowie jest dość duży ruch budowlany. Następuje wymiana starych budynków na nowe, co przyczynia się do wzrostu powierzchni użytkowej oraz zwiększenia wyposażenia w urządzenia wodociągowo-kanalizacyjne. Największy ruch budowlany odbywa się w Borowiu, Chrominie, Nowej Brzuzie, Starej Brzuzie i Jażwinach. Z tego względu w tych miejscowościach są najlepsze warunki mieszkaniowe.

Na terenie gminy działają 4 szkoły podstawowe, w której uczy się prawie 800 uczniów. Funkcjonują one w Borowiu, Głoskowie, Iwowie, Brzuskowoli, oraz gimnazjum w Borowiu. Stan techniczny tych szkół jest dobry. Zaspokajają one potrzeby mieszkańców gminy w zakresie kształcenia. Nie ma szkół ponadgimnazjalnych. Młodzież uczy się w tego typu szkołach w Garwolinie i Stoczku Łukowskim najczęściej dojeżdżając do tych szkół.

Gmina Borowie posiada tylko jedno przedszkole. Działa ono w miejscowości gminnej. Jest dwuoddziałowe o 41 miejscach. Korzysta z niego ponad 50 dzieci.

Usługi medyczne realizowane są tylko w miejscowości gminnej. Działa tutaj ośrodek zdrowia, w którym przyjmuje 2 lekarzy oraz jeden lekarz dentysta. Ze względu na to, że nie można przeprowadzać wielu wyspecjalizowanych badań, aby je wykonać mieszkańcy gminy udają się do Garwolina, Warszawy lub Siedlec.

Należy zaznaczyć, że w gminie Borowie zachorowalność ludzi nie odbiega od średniej. Najczęściej powtarzające się choroby to przeziębienie, krążeniowe, dróg oddechowych, reumatyczne.

Na koniec 1995 roku ze świadczeń pomocy społecznej korzystało 221 osób tj. 4,2 % ogółu ludności (na wsi w byłym woj. siedleckim 5,0 % ludności). Pomoc materialna w ciągu roku wynosiła 141, 4 tys. zł w tym 49,9 tys. stanowiły zasiłki stałe, 45,3 tys. zasiłki okresowe, 10,0 tys. ochrona macierzyńska. Na jedną osobę przypadła kwota w wysokości 642 zł.

W gminie jest dobrze rozwinięta sieć sklepów spożywczych i spożywczo-przemysłowych. Punkty sprzedaży, poza Starą Brzuzą, znajdują się w każdej wsi. Także w większości wsi działają zlewnie mleka.

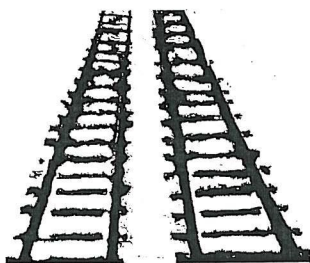
Usługi świadczone są głównie w miejscowości gminnej. Działają tutaj bank spółdzielczy, apteka, lecznica weterynaryjna, stacja paliw, reduktornia gazu, zakłady fryzjerskie, krawieckie, szewskie, naprawy sprzętu AGD i inne. Drugą miejscowością pod względem liczby podmiotów świadczących usługi jest Głosków. Funkcjonują głównie zakłady ślusarskie, stolarskie, szewskie. Mieszkańcy gminy korzystają także z usług świadczonych w Garwolinie i Stoczku Łukowskim.

Dla mieszkańców wsi spędzanie wolnego czasu poza własnym mieszkaniem wiąże się ze spotkaniami w domach kultury czy wiejskich świetlicach. Obiekty takie są w Borowiu (dom kultury), w Głoskowie, Chrominie, Nowej Brzuzie, Jażwinach, Głoskowie, Iwowie. Nie zawsze spełniają swoją rolę. Często brakuje im środków finansowych na organizowanie bardziej ambitnych imprez.

Gmina Borowie posiada bibliotekę z 4 punktami bibliotecznymi. Księgozbiór jej wynosi 15,8 tys. woluminów. Korzysta z niej ok. 700 czytelników tj. 13,0 % mieszkańców gminy. Częstość wypożyczeń książek przez czytelników należy do najwyższych w byłym woj. siedleckim. Wynosi ona 32,3 woluminów na czytelnika, podczas gdy w miastach byłego woj. siedleckiego 26,4 a na wsi – 21,5.

Na terenie gminy głównym źródłem uzyskiwania dochodów jest praca w rolnictwie. W styczniu 1997 roku poza rolnictwem funkcjonowało 150 podmiotów, z których aż 136 zatrudniało do 5 pracowników. Największymi podmiotami (zatrudniały one więcej niż 20 osób) były: GS „SCh” w Borowiu, szkoła podstawowa w Borowiu i Głoskowie, SKR w Borowiu. Do podmiotów zatrudniających od 6 do 20 osób należały: Urząd Gminy, Gminny Ośrodek Kultury, Ośrodek Rehabilitacyjno-Readaptacyjny w Głoskowie, szkoły podstawowe w Iwowie, Lalinach i Brzuskowoli, gminne przedszkole w Borowiu, Cegielnia w Głoskowie, gospodarstwo pomocnicze przy urzędzie gminy w Borowiu. Z wymienionych podmiotów ani jeden nie może przekształcić się w duży zakład stwarzający miejsca pracy dla młodzieży wchodzącej w wiek produkcyjny. W tych warunkach ludzie młodzi szukają i będą poszukiwać pracy poza miejscem swego zamieszkania najczęściej w Garwolinie i Warszawie. Początkowo codziennie dojeżdżając do pracy, później migrując na stałe.

Gmina Borowie posiada dobre warunki dla rozwoju agroturystyki i wypoczynku. Należą do nich: lasy w większości sosnowe, rzeka Wilga, zabytkowe parki, dobre powiązanie komunikacyjne z Garwolinem, Łukowem, Warszawa, Siedlcami, Mińskiem Mazowieckim. Obecnie w takich wsiach jak Chromin, Głosków, Iwowe, Łętów, Filipówka zaczęło rozwijać się budownictwo letniskowe. Oznacza to napływ wczasowiczów stwarzających popyt na produkty żywnościowe oraz różnego rodzaju usługi wytwarzane w gminie.

9. Infrastruktura techniczna

9.1. Zaopatrzenie w wodę

Gmina Borowie leży w zlewni rzeki: Wilgi – przepływającej przez jej południowe krańce oraz Rydni – rozpoczynającej swój bieg w centralnej części gminy. Poziom wód powierzchniowych utrzymuje się w stanach średnich, a ich jakość nie odpowiada wymaganej drugiej klasie czystości. Na obszarze całej gminy pierwszy poziom wodonośny jest dobrze izolowany utworami nieprzepuszczalnymi o miąższości ponad 10 m. Wody głębinowe zawierają podwyższone ilości żelaza i manganu. Płytkie wody gruntowe są złej jakości i nie odpowiadają normom sanitarnym dla wody do picia i na potrzeby gospodarcze.

Teren gminy Borowie aktualnie w znacznej części zaopatrywany jest w wodę ze zbiorczych systemów wodociagowych opartych na ujęciach głębinowych.

Z wody wodociagowej tłoczonej z ujęcia i stacji uzdatniania wody zlokalizowanych w miejscowości Prawda Stara, położonej na terenie gminy Stoczek Łukowski, korzystają mieszkańcy wsi: Łopacianka, Chromin, Gościewicz, Brzuskowola, Filipówka, a także wsi Gózd i Jażwiny. Zasilanie w wodę wsi Iwowe odbywa się z tego samego ujęcia lecz od strony miejscowości Jamielne, poprzez spinkę wodociagu w pierścień. Wodociąg ten będzie też dostarczał wodę dla wsi Laliny. Brak jest natomiast możliwości zasilenia pozostałego obszaru gminy z ujęcia w Prawdzie Starej. Woda z wodociagu w Prawdzie Starej odpowiada wymogom jakości wody pitnej i na potrzeby gospodarcze.

W celu zaopatrzenia w wodę miejscowości nie objętych wodociagiem, w 1998 roku wykonano ujęcie i stację uzdatniania wody, zlokalizowane na gruntach wsi Kamionka.

Ujęcie wody złożone jest z dwóch studni głębinowych pracujących przemiennie, w ramach tych samych zasobów eksploatacyjnych:

- studni S 1 o wydajności eksploatacyjnej $Q = 60 \text{ m}^3/\text{h}$ przy depresji $s = 134,25 \text{ m}$
- studni S 2 o wydajności eksploatacyjnej $Q = 60 \text{ m}^3/\text{h}$ przy depresji $s = 130,50 \text{ m}$

Stacja wodociagowa została wykonana w układzie dwustopniowego tłoczenia wody, z uwzględnieniem jednostopniowego procesu jej uzdatniania.

Układ technologiczny stacji uzdatniania wody tworzą następujące urządzenia:

- oksydator ASW do wstępnego napowietrzania wody, o średnicy 1000 mm
- jednostopniowe filtry ciśnieniowe do odżelaziania i odmanganiania wody, o średnicy 1600 mm i wysokości 2900 mm

- chlorator do okresowej dezynfekcji wody podchlorynem sodu
- pompa płuczająca i dmuchawa do płukania filtrów

Uzdatniona woda pitna retencjonowana jest w dwóch zbiornikach wyrównawczych o łącznej pojemności 400 m³. Ze zbiorników tych woda tłoczona jest do sieci poprzez układ pomp sieciowych złożony z pięciu pomp Grundfos o charakterystyce:

- wydajność $Q = 33 \text{ m}^3/\text{h}$,
- wysokość podnoszenia $H = 44\text{m}$,

współpracujących ze zbiornikiem membranowym o pojemności 2 x 40 l.

Wydajność stacji uzdatniania wody wynosi 60 m³/h, zaś wydajność pompowni sieciowej 116 m³/h.

Woda uzdatniona produkowana w stacji wodociągowej jest dobrej jakości i odpowiada normom dla wody pitnej i na potrzeby gospodarcze.

Na ujęciu i stacji wodociągowej w Kamionce oparto wodociąg grupowy, który docelowo powinien zasilić wszystkie miejscowości nie objęte dotychczas zbiorczym systemem dostawy wody. Aktualnie woda z tego ujęcia doprowadzona jest do wsi Kamionka, Stara Brzuza, Nowa Brzuza, a także do wsi Borowie.

Część wsi gminnej korzysta jednak nadal z lokalnego ujęcia wody na terenie miejscowej bazy GS, które charakteryzuje się znaczną wydajnością, ale złą jakością wody. Ujęcie na terenie ośrodka MONAR w Głoskowie zasila oprócz tego ośrodka także miejscową szkołę.

Gospodarstwa na terenie pozostałych wsi w gminie Borowie korzystają z lokalnych ujęć wody, które stanowią najczęściej studnie kopane lub płytkowiercone. Płytkie wody gruntowe, będące źródłem zaopatrzenia mieszkańców w wodę, charakteryzują się jakością nie odpowiadającą wymaganiom sanitarnym stawianym wodzie pitnej. Zanieczyszczenie tych wód spowodowane jest głównie wylewaniem ścieków na teren gospodarstw oraz stosowaniem nieszczelnych szamb.

9.2. Gospodarka ściekowa

W chwili obecnej żadna z jednostek osadniczych zlokalizowanych na terenie gminy nie posiada oczyszczalni ścieków ani też zbiorczego systemu kanalizacyjnego. Ścieki gromadzone są w indywidualnych zbiornikach bezodpływowych, najczęściej nieszczelnych i wywożone na dzikie wylewiska lub odprowadzane na tereny własne gospodarstw. Ten sposób usuwania ścieków powoduje zanieczyszczenie gruntu oraz dalszą degradację

plytszych warstw wodonośnych, które stanowią aktualnie źródło zaopatrzenia większości gospodarstw w wodę pitną. Jedynie ścieki z obiektów administrowanych przez Gminę wywożone są własnym transportem asenizacyjnym do oczyszczalni ścieków w Garwolinie.

W miarę rozwoju systemu zaopatrzenia w wodę jednostek osadniczych, ilość ścieków powstających na terenie gminy będzie sukcesywnie rosła, pogłębiając problemy sanitarne i ochrony środowiska na tym obszarze oraz obszarach przyległych.

Orientacyjna ilość ścieków powstających na terenie poszczególnych jednostek osadniczych gminy Borowie, obliczona na podstawie liczby mieszkańców oraz realnych wskaźników jednostkowych zużycia wody (przy założeniu zbiorczego systemu zaopatrzenia w wodę), wynosi:

Nazwa wsi	LM	Q śr d	Q max d
Borowie	501	75,2	112,7
Brzuskowola	152	22,8	34,2
Chromin	425	63,8	95,6
Dudka	188	28,2	42,3
Filipówka	270	40,5	60,8
Głusków	644	96,6	144, 9
Gościewicz	207	31,0	46,6
Gózd	114	17,1	25,6
Iwowe	640	96,0	144,0
Jażwiny	299	44,9	67,3
Kamionka	129	19,4	29,0
Laliny	309	46,4	69,5
Łętów	190	28,5	42,8
Łopacianka	282	42,3	63,5
Nowa Brzuza	222	33,3	49,9
Stara Brzuza	167	25,0	37,6
Słup	370	55, 5	83, 3
Wilchta	267	40, 0	60, 0
Razem	5874	806,5	1209, 2

Powyżej podano jedynie orientacyjne ilości ścieków. Określenie przepustowości oczyszczalni ścieków do celów koncepcji technologicznych i projektowych wymaga sporządzenia szczegółowego bilansu ścieków dla poszczególnych jednostek osadniczych. Przedstawiony powyżej szacunkowy bilans ścieków wskazuje jednak na znaczny rozmiar potrzeb w zakresie unieszkodliwiania nieczystości płynnych.

Wzrost standardu życia na wsi wymusza coraz powszechniejsze wyposażenie gospodarstw w instalacje wodociągowe i kanalizacyjne. Powstaje stąd problem usuwania i unieszkodliwiania ścieków zarówno z pojedynczych gospodarstw, jak i całych jednostek osadniczych. Problem ten w całej rozciągłości dotyczy też gminy Borowie. Gospodarka ściekowa na terenie gminy jest bowiem całkowicie nie uregulowana i wymaga pilnego uporządkowania.

Uporządkowaniu gospodarki ściekowej na terenie gminy służą alternatywnie lokalne lub zbiorcze systemy odprowadzania i oczyszczania ścieków. O zastosowaniu lokalnego lub zbiorczego systemu odprowadzania i unieszkodliwiania ścieków decyduje szereg czynników, wśród których najważniejszymi są: ochrona środowiska i względy techniczno-ekonomiczne.

Indywidualne oczyszczalnie ścieków o małej przepustowości są niestabilne i z uwagi na dużą nierównomierność dopływu ścieków nie zapewniają wymaganej sprawności. Wskaźniki kapitałochłonności i jednostkowe koszty eksploatacyjne mają charakter stabilizujący w miarę wzrostu ilości unieszkodliwianych ścieków. Wzrost stabilności uzyskuje się w grupowych oczyszczalniach ścieków, obsługujących kilka jednostek osadniczych. Przy tworzeniu oczyszczalni grupowych pojawia się problem kanalizacji, która obejmowałaby bardziej rozległy teren.

Stosowanie grupowych systemów kanalizacyjnych ma następujące zalety:

- możliwość uzyskania niższych wskaźników kapitałochłonności i jednostkowych kosztów eksploatacji oczyszczalni ścieków,
- możliwość zastosowania skuteczniejszej technologii oczyszczania w warunkach stabilnych, ze względu na niższe współczynniki nierównomierności dopływu ścieków,
- lepszy nadzór techniczny poprzez skoncentrowanie środków na jednym obiekcie
- możliwość przyjmowania ścieków dowożonych z gospodarstw wyposażonych wyłącznie w zbiorniki bezodpływowe – często spotykane wywożenie takich nieczystości na niezorganizowane wylewiska stanowi zagrożenie dla wód powierzchniowych i podziemnych,

- optymalny wybór odbiornika ścieków np. o większym przepływie miarodajnym,

Transport ścieków do grupowej oczyszczalni może być realizowany przez zastosowanie przewodów tłocznych lub grawitacyjnych. Na koszt budowy systemu kanalizacyjnego wpływa wiele czynników np. uwodnienie i rodzaj gruntów, rodzaj przewodów, ich średnica, a także materiał, z którego zbudowany jest przewód.

Małe ilości ścieków powinny być odprowadzane do oczyszczalni grupowej na niewielką odległość za pomocą przewodów tłocznych lub dowożone transportem asenizacyjnym. W każdym przypadku decyduje analiza ekonomiczna, warunki lokalne, a przede wszystkim ochrona środowiska.

Transport ścieków na znaczna odległość jest często nieuzasadniony ekonomicznie, z czego może wynikać opłacalność zastosowania indywidualnej oczyszczalni ścieków.

Biorąc pod uwagę powyższe uwarunkowania, dokonano analizy możliwości zastosowania grupowych i indywidualnych systemów kanalizacyjnych na terenie gminy Borowie.

9.3. Zaopatrzenie w gaz ziemny

Przez teren gminy Borowie, od jego północno–zachodniej strony (od wsi Parysów) w kierunku wsi gminnej przebiega gazociąg wysokiego ciśnienia o średnicy 200 mm zasilany z magistrali gazowej Puławy – Warszawa Rembielszczyzna. Gazociąg ten biegnie przez teren wsi Wilchta, kraniec wsi Dudka, wieś Słup Pierwszy oraz Borowie. Na terenie wsi gminnej, przy drodze Borowie – Oziemkówka zlokalizowany jest układ zasuw, od którego odprowadzony jest gazociąg o średnicy 100 mm w kierunku Oziemkówki (położonej na południe od gminy Borowie). Po przeciwnej stronie tej drogi znajduje się stacja redukcyjna I^o, z której zasilana jest aktualnie część gminy.

Dalej prowadzony jest gazociąg o średnicy 150 mm, który przebiega przez wieś Nowa Brzuza, Stara Brzuza, Gościewicz, Filipówka. Na terenie wsi Filipówka zlokalizowany jest kolejny układ zasuw, od którego bieżą gazociągi o średnicy 150 mm w kierunku wschodnim i północnym. Pierwszy z nich przebiega przez północny kraniec wsi Brzuskowola oraz przez wieś Gościewicz w kierunku Stoczka Łukowskiego. Drugi przez wieś Chromin, południowo–wschodni skraj wsi Laliny, wieś Iwowe w kierunku północnej granicy obszaru gminy.

Z istniejącej stacji redukcyjnej I° zlokalizowanej w Borowiu zasilana jest aktualnie część obszaru gminy, a mianowicie:

- wieś gminna Borowie
- wieś Jażwiny
- wsie Nowa Brzuza i Stara Brzuza
- część wsi Filipówka
- wieś Chromin
- wieś Laliny
- część wsi Iwowe

Ponadto, z gazociągu średniego ciśnienia od strony miejscowości Puznów, położonej na terenie sąsiedniej gminy Garwolin, zasilana jest wieś Głusków.

Pozostałe miejscowości na terenie gminy, mimo korzystnego położenia w pobliżu trasy przewodów gazowych wysokiego i średniego ciśnienia, nie są zaopatrywane w gaz ziemny.

9.4. Gospodarka odpadami stałymi

Gospodarka odpadami stałymi powstającymi na terenie gminy prowadzona jest w oparciu o gminne składowisko odpadów komunalnych i podobnych do komunalnych, zlokalizowane na północnym skraju gruntów wsi Słup Pierwszy, graniczącym bezpośrednio z gruntami wsi Borowie.

Składowisko zajmuje obszar całkowity 1,76 ha, w tym niecka składowiska ma powierzchnię 0,9 ha.

Przy założeniu rocznej ilości odpadów stałych rzędu 4800 m³/rok i wysokości przyzmuwania 5 m, pojemność składowiska obliczono na około 20 lat.

Zasięg oddziaływania tego obiektu na środowisko, według opracowanej w tym zakresie oceny na etapie projektowym, wynosi 100 m od granic działki. Dla składowiska nie została jednak dotychczas wyznaczony obszar ograniczonego użytkowania, zgodnie z obowiązującymi przepisami. Większość działek położonych w zasięgu teoretycznej strefy oddziaływania wysypiska, została w całości wykupiona przez Gminę, na wniosek ich właścicieli, wynikający z uciążliwości związanych z funkcjonowaniem składowiska.

Uruchomienie składowiska gminnego w znacznym stopniu uporządkowało stan gospodarki odpadami na terenie gminy Borowie, eliminując usuwanie odpadów w miejscach

przypadkowych (często w lasach), powodujące zanieczyszczenie ziemi, wód gruntowych i dewastację środowiska naturalnego.

System gospodarki odpadami nie jest jednak zgodny ze współczesnymi standardami, w tym wymaganiami wynikającymi z dyrektyw unijnych.

Stałe odpady powstające na terenie poszczególnych wsi gromadzone są w kontenerach rozmieszczonych na obszarze zabudowy zwartej tych wsi i przewożone na gminne składowisko transportem MPGK w Garwolinie. Odpady usuwane z terenu gminy nie są jednak segregowane, nie jest też prowadzone jakiegokolwiek zagospodarowanie odpadów, a ich unieszkodliwianie polega jedynie na składowaniu, co przyczynia się do zapelnienia powierzchni składowiska.

Gospodarka odpadami stałymi na terenie gminy Borowie, aczkolwiek w znaczny stopniu uporządkowana, wymaga docelowo dostosowania do współczesnych standardów europejskich.

9.5. Zaopatrzenie w ciepło

Ogrzewanie budynków realizowane jest indywidualnie z własnych kotłowni zasilanych najczęściej paliwem stałym lub za pomocą pieców. Z uwagi na specyfikę gminy nie ma potrzeby centralizacji gospodarki ciepłej. Ze względów ekologicznych oraz dla podniesienia sprawności i standardu eksploatacji urządzeń grzewczych, celowa jest natomiast zmiana systemów lokalnych na nowocześniejsze urządzenia zasilane gazem ziemnym lub innymi ekologicznymi paliwami gazowymi lub ciekłymi, ewentualnie wykorzystujące odnawialne źródła energii.

9.6. Elektroenergetyka

9.6.1. Uwarunkowania zewnętrzne

Źródła zasilające gminę energią elektryczną średniego napięcia 15 kV.

Gmina Borowie nie posiada na swym terenie stacji transformatorowo – rozdzielczej 110/15 kV, dlatego zasilana jest ze źródeł zewnętrznych, czyli stacji w Garwolinie i Mrozach oraz w Stoczku Łukowskim.

Największe znaczenie ma dla gminy stacja 110/15 kV w Garwolinie, zasila bowiem podczas normalnej pracy (o podstawowym układzie połączeń magistralnych linii SN 15 kV) aż ok. 85 % stacji trafo 15/0,4 kV, natomiast pozostałe ok. 15 % stacji 15/0,4 kV zasilane jest ze stacji 110/15 kV w Mrozach lub w Stoczku Łukowskim, w zależności od zastosowanego podziału zasilania w magistralnym ciągu liniowym SN 15 kV Mrozy – Latowicz – Stoczek Łukowski.

Stacje 110/15 kV w Garwolinie i Stoczku Łukowskim znajdujące się na terenie sąsiednich gmin leżą w odległości ok. 12÷15 km od centralnych rejonów gminy Borowie, co w przypadku dobrego systemu magistralnych linii SN 15 kV pozwala na dostawy energii elektrycznej SN 15 kV o dobrych parametrach technicznych.

Inna sytuacja jest w przypadku stacji 110/15 kV w Mrozach, oddalonej od gminy Borowie ponad 20 km i jest to odległość nie pozwalająca na traktowanie tej stacji jako podstawowego źródła zasilania dla północnych wsi Laliny i Iwowe.

Plany rozwojowe zakładu energetycznego Warszawa – teren nie przewidują budowy stacji 110/15 kV w gminie Borowie oraz gminach sąsiednich, dlatego poprawa parametrów energii elektrycznej SN 15 kV dostarczanej gminie odbywać się będzie, między innymi, poprzez rozbudowę i modernizację stacji istniejących.

Stacja 110/15 kV w Garwolinie posiada dwa transformatory mocy (25+16) MVA obciążone w szczycie energetycznym w ponad 80 %. Została ona przeznaczona do modernizacji i rozbudowy.

Stacja w Stoczku Łukowskim posiada 2 transformatory o mocach po 10 MVA obciążone w szczycie w ok. 55 %. Planowana jest również modernizacja i rozbudowa tej stacji.

Stacja w Mrozach dysponuje mocą zainstalowaną 32 MVA z obciążeniem szczytowym rzędu 42 %. Jest w dobrym stanie technicznym, nie wymaga modernizacji, ale jej znaczenie dla gminy Borowie jest z uwagi na odległość najmniejsze.

Każda z omawianych powyżej stacji 110/15 kV zasilana jest pierścieniowo z oddzielnych linii 110 kV, co ma duże znaczenie w przypadku poważnych awarii jednej z nich lub zasilającej ją linii 110 kV. Pozwoli to na przełączanie zasilania całej gminy lub jej części na awaryjne zasilanie ze stacji czynnej.

Gmina Borowie (z wyjątkiem wsi Laliny i Iwowe) obsługiwana jest przez RE Garwolin, dlatego też praktycznie zaopatrzenie tej gminy w energię elektryczną SN 15 kV odbywa się z jednej stacji 110/15 kV.

Nie jest to sytuacja korzystna i dlatego gmina Borowie w istniejącym układzie zasilania ma niezbyt dobre uwarunkowania rozwoju.

System magistralnych linii SN 15 kV.

Dostawa energii elektrycznej średniego napięcia 15 kV na teren gminy Borowie z omówionych w poprzednim punkcie stacji 110/15 kV, odbywa się systemem magistralnych linii SN 15 kV.

Układ połączeń pomiędzy liniami, stan techniczny linii pozostawia jednak dużo do życzenia i w perspektywie musi ulec rozbudowie i modernizacji.

Aktualny system powiązań z zewnętrznymi źródłami energii elektrycznej SN 15 kV tworzy cztery magistralne linie SN 15 kV o podanych poniżej relacjach.

a) Linia „Garwolin – Głusków”.

Ma podstawowe znaczenie w systemie zasilania gminy, bowiem w podstawowym układzie połączeń zasilania 82,6 % wszystkich stacji 15/0,4 kV.

Jej przebieg jest niekorzystny dla zasilania gminy, bowiem trasa linii przebiega przez jej południowe rejony a dostawa energii SN 15 kV do centrum gminy odbywa się za pomocą trzech odgałęzień, w tym dwóch promieniowych i jednego mającego możliwości rezerwowego zasilania ze stacji 110/15 kV w Stoczku Łukowskim.

Jest to sytuacja bardzo niekorzystna, gdyż połowa wsi, w tym Borowie narażona jest na długie przerwy w dostawie energii w przypadku awarii długich odgałęzień zasilanych promieniowo.

Borowie jest jedną z nielicznych wsi gminnych pozbawionych zasilania z trzonu linii magistralnej, dlatego bardzo duże znaczenie będzie miało przedłużenie magistrali do Borowia i wykonanie połączenia do linii Mrozy – Latowicz. Omawiana magistrala „Garwolin – Głusków” ma podwójne powiązanie ze stacją 110/15 kV w stoku Łukowskim, przy czym dla gminy Borowie praktyczne znaczenie ma istniejące powiązanie na odcinku Miastków Kościelny – Prawda – Stoczek Łukowski. Trzon magistrali wykonany przewodami AFL 70 mm² jest w dobrym stanie technicznym.

b) Linia „Garwolin – Unin”

W układzie podstawowym zasila tylko wieś Łętów, ale ma znaczenie jako linia rezerwowa dla magistrali „Garwolin – Głusków”. Planowana jest modernizacja części linii i przedłużenie trzonu.

c) Linia „Stoczek Łukowski – Garwolin”.

W podstawowym układzie połączeń nie bierze udziału w zasilaniu gminy Borowie, bowiem stały podział zasilania istnieje na granicy gmin, a tym samym, rejonu energetycznego Łuków i Garwolin.

d) Linia „Stoczek Łukowski – Latowicz”.

W zależności od układu połączeń może zasiląć dwie wsie – Iwowe i Laliny.

e) Linia „Mrozy – Latowicz”

Stanowi drugą część magistralnego ciągu liniowego „Mrozy – Latowicz – Stoczek Łukowski” mogącego zasiląć na terenie gminy Borowie tylko wieś Laliny i Iwowe.

W podsumowaniu stwierdzić należy, że istniejący system magistralnych linii SN 15 kV zasilający gminę Borowie nie jest już systemem nowoczesnym, przez co nie zapewnia odpowiedniej niezawodności dostaw energii elektrycznej średniego napięcia, wymaga więc wykonania modernizacji i rozbudowy.

System zewnętrznego zasilania gminy energią elektryczną SN 15 kV w podstawowym układzie połączeń przedstawia rysunek nr 15.

9.6.2. Uwarunkowania wewnętrzne

Odbiorcy energii elektrycznej niskiego napięcia.

Przeciętnym odbiorcą energii elektrycznej n.n. 380/220V w gminie Borowie jest małe i średnie gospodarstwo rolne, pobierające energię o mocy szczytowej 5÷7 kV do celów socjalnych oraz zasilania urządzeń służących wspomaganie produkcji rolnej i hodowlanej.

Z energii o mocy szczytowej przekazującej 7 kW korzysta jedynie niewielka ilość gospodarstw, szczególnie specjalistycznych i prowadzących przetwórstwo rolno-spożywcze. Wsie gminy, w tym również Borowie, mają słabo rozwiniętą sieć usług pozarolniczych, nie występuje więc szerzej zjawisko poboru energii elektrycznej w tym sektorze gospodarki, podobnie jak niewielka ilość energii związana jest na cele komunalne w obiektach użyteczności publicznej.

W okresie najbliższych 10 lat szacunkowe zapotrzebowanie na moc szczytową wyniesie ok. 3,25 MW.

W/w moc obliczono dla danych:

- 7 kW mocy szczytowej na gospodarstwo domowe,
- 1400 gospodarstw domowych,
- współczynnik jednoczesności do obliczeń – $k_j=0,3$,
- 10 % mocy do zasilania odbiorców pozarolniczych i komunalnych.

Zrównoważenie bilansu podaży i szacunkowego popytu na energię elektryczną wymagać więc będzie zainstalowania nowych transformatorów o dodatkowej łącznej mocy ok. 0,7 MW. Dotyczy to szczególnie 7 wsi oczekujących na reelektryfikację, które obecnie posiadają łącznie ok. 1 MW czynnej mocy zainstalowanej w stacjach trafo 15/0,4. Proces reelektryfikacji zwiększa moc zainstalowaną dwu, a w niektórych wsiach, nawet trzykrotnie.

Z szacunków powyższych wynika, że po zakończeniu reelektryfikacji gmina Borowie uzyska dodatkowo ok. 1,5 MW mocy szczytowej czynnej i dysponować będzie wówczas ok. 4 MW, przy obliczonym zapotrzebowaniu ok. 3,25 MW.

Lokalne systemy urządzeń elektroenergetycznych.

Tworzą je urządzenia, których zadaniem jest zasilanie energią elektryczną niskiego napięcia 380/220 V odbiorców jednej wsi, bądź też kilku wsi o bezpośrednio sąsiadujących zabudowach.

W skład omawianych systemów wchodzi:

- odgałęźne linie średniego napięcia 15 kV zasilane promieniowo z magistralnych linii SN 15 kV,
- stacje transformatorowe 15/0,4 kV,
- linie niskiego napięcia 380/220 V z przyłączami do obiektów i odcinkowo zamontowanym oświetleniom ulicznym.

W gminie Borowie urządzenia lokalne, to nieomal wyłącznie promieniowo zasilane urządzenia napowietrzne, których stan techniczny decyduje o parametrach energii dostarczanej odbiorcom, co ma bezpośredni wpływ na jakość życia mieszkańców i poziom produkcji rolnej i pozarolnej.

W dobrym stanie technicznym są urządzenia budowane lub modernizowane od początku lat 80-tych do chwili obecnej. Zapewniają one dostawy energii o dobrych parametrach technicznych, pokrywają w pełni zapotrzebowanie bieżące oraz dysponują rezerwami mocy zainstalowanej w stacjach transformatorowych 15/0,4 kV.

Dobre warunki zaopatrzenia w energię elektryczną niskiego napięcia mają wsie: Borowie, Chromin, Głusków, Gózd, Jazwiny, Łętów, Łopacianka, Nowa Brzuza, Stara Brzuza.

Następną grupę stanowią wsie posiadające lokalne urządzenia zasilające budowane ok. 15–25 lat temu, które mogą już wymagać częściowej rozbudowy i modernizacji, gdyż na skutek stopniowego wzrostu obciążenia i postępującego procesu starzenia się urządzeń, parametry techniczne energii elektrycznej w niektórych rejonach wsi ulegają pogorszeniu, szczególnie w szczycie obciążeń energetycznych.

Dotyczy to szczególnie odbiorców zlokalizowanych na końcach długich obwodów linii niskiego napięcia, i do tego ponadnormatywnie obciążonych. Są to wsie: Kamionka i Słup Pierwszy.

W złym stanie technicznym są już urządzenia budowane ponad 25 lat temu. Są one przestarzałe, wyeksploatowane, przeciążone a więc awaryjne, co powoduje występowanie częstych przerw w zasilaniu, dużych spadków napięcia, wzrost zagrożenia porażenia prądem i zagrożenia pożarowego. W przypadku niektórych stacji trafo 15/0,4 kV, zły stan techniczny linii i przeciążenie transformatorów uniemożliwia wręcz przyłączanie nowych odbiorników.

W złym stanie technicznym są urządzenia lokalne we wsiach: Brzuskowola, Filipówka, Gościewicz, Wilchta i Laliny.

Wszystkie w/w wsie zostały wytypowane do przeprowadzenia reelektryfikacji w perspektywie do 2005 roku.

Stan techniczny lokalnych systemów urządzeń elektroenergetycznych przedstawia rysunek nr 16.

9.7. Komunikacja

Na terenie gminy występują cztery kategorie dróg: krajowe, wojewódzkie, powiatowe i gminne.

Droga krajowa nr 803 Stoczek Łukowski – Garwolin – Wilga realizuje połączenia ośrodka gminnego z miastami – Garwolinem i Stoczkiem Łukowskim, a przez to z dalszymi rejonami województwa mazowieckiego. Na terenie gminy stanowi ona równoleżnikową oś układu komunikacyjnego, od której rozchodzą się drogi powiatowe i gminne. Jest w średnim stanie technicznym, a jej parametry nie spełniają wymogów drogi tej kategorii.

Droga wojewódzka nr 805 Warszawa – Osieck – Pilawa – Parysów – Wilchta położona jest na obszarze gminy na odcinku długości ok. 1 km Wilchta – granica gminy. Jest w dobrym stanie technicznym.

Układ powiatowy tworzą drogi łączące większe miejscowości z drogą krajową bądź z miejscowością gminną.

Tabela 18. Drogi powiatowe

Lp.	Numer ewidencyjny	Nazwa drogi	Długość w km	Stan techniczny
1.	36407	Prawda Stara – Jamielne – Iwowe	2,730	średni/zły
2.	36526	Parysów – Gózd – Borowie	4,587	średni/zły
3.	36540	Głosków – Unin – Reducin	1,277	średni
4.	36541	Wilchta – Oziemkówka	3,700	średni
5.	36542	Borowie – Wola Miastkowska – Miastków	6,450	średni
6.	36252	Oleksioanka – Iwowe – Laliny	3,855	średni
7.	36253	Rozstanki – Redzyńskie – Chromin	2,710	średni

Drogi gminne tworzą gęstą sieć obsługującą układ osadniczy. Pełnią też funkcję dojazdową do większych kompleksów pól i łąk. Ich stan techniczny jest w większości przypadków średni lub zły.

Drogi te można podzielić na dwie grupy. Do pierwszej należą drogi o nadanym numerze ewidencyjnym. Ich wykaz zawarty jest w tabeli nr 19.

Tabela 19. Drogi gminne z numerem ewidencyjnym

Lp.		Drogi	Długość drogi
1.	3603001	Gózd – granica gminy Latowicz – kol. Dębe Małe	2,3
2.	3603002	Droga 36526 (Gózd) – granica gminy Latowicz (Redzyńskie)	1,3
3.	3603003	Iwowe – granica gminy Ltowicz (droga 36253)	2,1
4.	3603004	Droga 803 (Słup A) – Słup B – granica gminy Parysów Droga 805 (Słup B)	2,3
5.	3603005	Droga 803 – Słup B – granica gminy Parysów – Starowola	1,4
6.	3603006	Brzuskowola – Filipówka – granica gminy Miastków Kościelny	2,2
7.	3603007	Głosków – granica gminy Parysów (droga 805 kol. Parysów)	2,4
8.	3603008	Borowie – granica gminy Mistków Kościelny (Oziemkówka)	1,4

9.	3603009	Głosków – Łętów – Goździk	2,9
10.	3603010	(Borowie) droga 3603009 – Kamionka	1,4
11.	3603011	Głosków – Dudka – Wrzosów – Słup	4,2
12.	3603012	Chromin – Brzuskowola – Filipówka	3,3
13.	3603013	Stara Brzuza – Gościewicz Wola Miatkowska	3,8
14.	3603014	Iwowe – Gościewicz – Brzuskowola	6,3
15.	3603015	Iwowe – Stacja Kol. PKP	1,2

Drugą grupę stanowią drogi zaliczone do tej kategorii Uchwałą Nr XXII/138/2000 Rady Gminy w Borowiu z dnia 26 września 2000 roku. Są to:

Tabela 20. Pozostałe drogi gminne

Lp.	Miejscowość	Droga o nr działki
1.	Borowie	205, 206, 207/1, 274, 385, 330/10, 387/2, 392, 402, 403, 408, 409, 411, 412, 413/1, 413/13, 413/14, 417, 418, 421, 422, 423, 425, 430, 432, 453, 440, 441, 449/2, 384/2, 405/1, 406/1, 436/2, 439, 387/1, 397, 444, 431/1, 302/1, 301/16, 301/15, 404, 438, 399, 394
2.	Brzuskowola	118/1, 71/1, 124, 113, 114, 115, 116. 117, 123, 125, 126
3.	Laliny	190, 658, 191, 661, 228, 662/1, 540, 662/3, 657, 664, 665, 667
4.	Chromin	473, 474, 475, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 471, 487, 488, 489, 490, 491, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 510, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 520, 521, 523, 524, 522, 519, 509
5.	Słup Pierwszy	237/1, 240/1, 275, 280, 283, 285/2, 293, 295 26,297, 299, 300, 302, 285/1
6.	Słup Drugi	171, 173, 174
7.	Gózd	578, 579, 580, 595, 581, 584, 585, 586, 587, 588, 590, 591, 593, 589, 582
8.	Dudka	274, 275, 276, 277, 279, 257, 258, 259, 263, 265, 266, 272/1
9.	Nowa Brzuza	208, 374, 380, 381, 385, 386, 645, 651
10.	Stara Brzuza	328, 329, 330, 334, 336, 332/2
11.	Kamionka	190, 195, 191, 198, 205, 219, 200, 201, 203, 208, 196, 204
12.	Łopacianka	61, 148, 60, 176, 179

13.	Filipówka	426, 430, 431, 433, 436, 437, 440, 427, 428, 429, 434, 435, 438, 439/1, 439/2, 441, 444, 445, 448, 449, 450, 452, 453, 454, 457, 458, 447
14.	Jaźwiny	488, 489, 490, 491, 494, 497, 498, 500, 501, 502, 505, 507, 509, 510/1, 511, 513, 517, 518, 519, 520, 521, 523, 530, 535, 536, 506/3, 506/4, 529/3, 529/2, 522/2
15.	Iwowe	323, 342, 381, 369, 372, 1026, 1027, 1028, 1030, 1031, 1032, 1033, 1034, 1035, 1036, 1038, 1039, 1041, 1042, 1043, 1047, 1048, 1049, 1050, 1052, 1053, 1074/11, 1082, 1091, 1029, 1040/2, 1051, 1046, 1097, 1045
16.	Łętów	298, 300, 301, 302, 303, 304, 306, 307, 308, 296, 297, 299/1
17.	Wilchta	272, 273, 274, 275, 276, 277, 279, 280, 281, 282, 284
18.	Gościewicz	501, 496, 500/1, 488, 489, 490, 491, 493, 494, 497, 498, 499, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 512, 513, 514, 515, 525, 526
19.	Głusków	673, 674, 675, 676, 677, 678, 680, 682, 683, 684, 685, 686, 689, 692, 693, 694, 695, 696, 679, 681, 99/7, 99/10, 99/13, 99/16, 99/19, 102/1, 103/4, 103/6, 106/1, 108/1, 109/1, 113/1, 114/1, 119/1, 120/4, 120/8, 126/1, 125/1, 130/1, 131/1, 133/1, 140/1, 141/1, 142/1, 143/1, 145/1, 146/1, 134/1, 136/1, 136/3

Wszystkie drogi pokazane są na rysunku „Uwarunkowania” w skali 1:10 000.

Przez teren gminy Borowie, w kierunku wschód-zachód przebiega linia kolejowa E20 relacji Łowicz-Łuków. Jest ona częścią obwodnicy Warszawy dla ruchu towarowego. Jest to drugi panuropejski korytarz transportowy. Tereny kolejowe powinny pozostać w dotychczasowym użytkowaniu.

10. Synteza uwarunkowań – szanse rozwoju gminy

Na podstawie dotychczasowych trendów ludnościowych przewiduje się, że w gminie Borowie, w najbliższym 15-leciu, przyrost naturalny będzie wyższy od ujemnego salda migracji stałych. W związku z tym stan ludności wzrośnie. W roku 2010 wyniesie około 6000 mieszkańców. Wzrost ludności dokona się głównie w miejscowości gminnej oraz w zachodniej części gminy tj. W Głoskowie i Łętowie. Również wzrost stanu ludności bądź jego stabilizację przewiduje się wzdłuż drogi garwolińskiej tj. w Nowej Brzuzie, Jażwinach, Słupie Pierwszym, Wilchcie.

Pogłębi się proces starzenia się ludności. Przyczyni się do tego spadek urodzin żywych na 1000 mieszkańców. W wyniku tego w ogólnej liczbie ludności będzie wzrastał udział osób w wieku poprodukcyjnym. Najszybciej proces ten będzie zachodził w Gościewiczu, Łopaciance, Góździe. Młoda ludność będą posiadały takie miejscowości jak: Borowie, Łętów, Wilchta, Jażwiny, Głosków, Dudka.

Nie przewiduje się wyludnienia żadnej wsi.

Nadal podstawowym źródłem utrzymania ludności pozostanie praca w rolnictwie oraz poza rolnictwem oparta na dojazdach do pracy. Nie przewiduje się wejścia na teren gminy dużych zakładów przemysłowych, które w zasadniczy sposób zmieniłyby strukturę zatrudnienia. Z tego względu nie zmieni się radykalnie aktywność zawodowa ludności. Współczynnik aktywności wyniesie ok. 53 % co oznacza, że czynni zawodowo będą liczyli ok. 3000-3200 osób.

Na miejscowy rynek pracy wkroczy w latach 2000-2005 około 500 osób. Skutkiem tego może być znaczny wzrost stanu bezrobocia.

Zmniejsza się zagęszczenie mieszkań, chociaż deficyt izb jest ciągle duży.

Odsetek mieszkań wybudowanych przed 1945 rokiem jest nieco mniejszy od przeciętnego na wsi w byłym województwie siedleckim, a ruch budowlany w ostatnich latach był dość duży.

W ostatnich latach występuje postęp w wodociągowaniu i gazyfikacji, co prowadzi do poprawy standardu mieszkań.

Biorąc pod uwagę, że liczba mieszkańców gminy jest dość ustabilizowana główna część potrzeb mieszkaniowych dotyczy wymiany starych zasobów na nowe, większe

i o wyższym standardzie wyposażenia. Zapotrzebowanie na nowe tereny może wystąpić we wsi gminnej.

W wioskach atrakcyjnych krajobrazowo, zagrody wypadające z produkcji rolnej mogą być sprzedawane na cele letniskowe.

Słabymi stronami rolnictwa gminy są:

- * relatywnie duże rozdrobnienie gospodarstw (przeludnienie agrarne),
- * niski stopień zmeliorowania użytków rolnych,
- * słabe nasycenie w jednostki usługowe,
- * relatywnie niski poziom produkcji roślinnej i towarowości tej produkcji,
- * generalnie tradycyjny charakter produkcji rolnej (brak specjalizacji).

Mocnymi zaś stronami jest:

- * wyższa od przeciętnej w województwie jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
- * wysoki poziom produkcji zwierzęcej i towarowości tej produkcji

Relatywnie niska opłacalność produkcji rolnej skutkuje obniżeniem poziomu produkcji. W produkcji zwierzęcej nastąpiło prawie całkowite wyniszczenie stada owiec oraz duże obniżenie pogłowia trzody chlewnej. Nieco mniejszy ubytek występuje w pogłowie bydła, co świadczy o większej opłacalności tego kierunku hodowli. Tradycyjnie jednak dominującym kierunkiem produkcji zwierzęcej w gminie jest chów trzody chlewnej.

Środkiem do podniesienia produkcji roślinnej są melioracje, w których od 1992 roku trwa zastój.

Szansą rozwoju gminy jako całości, ale w tym także rolnictwa, jest poprawa w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę.

W przyszłości szansę na rozwój mają tylko gospodarstwa duże. Wynika to z zasad polityki rolnej państwa w kontekście procesów integracyjnych z Unią Europejską. W tej sytuacji zasadniczym problemem staje się wspieranie procesu przekształceń w strukturze gospodarstw. Wymaga to wspierania zarówno tych, którzy będą wyzbywać się ziemi szukając szansy w działalności pozarolniczej, jak i tych, którzy będą nabywać ziemię na powiększenie gospodarstw.

Na podstawie przeprowadzonych badań ocenia się jakość życia w gminie Borowie jako średnią. Dobry jest stan środowiska naturalnego i infrastruktury społecznej, gorszy stan

w zakresie telefonizacji, zводociągowania, zgazyfikowania. Dobry jest układ komunikacyjny i położenie w stosunku do większych skupisk ludności.

Poprawa jakości życia wymaga poprawy stanu dróg, infrastruktury technicznej oraz stworzenia nowych miejsc pracy poza rolnictwem. Wydaje się, że gmina Borowie jest predestynowana do lokalizacji obiektów składowych. Przebiega przez nią linia kolejowa będąca elementem południowej obwodnicy warszawskiego węzła kolejowego (Skierniewice, Pilawa, Łuków) oraz droga krajowa wprowadzająca gminę Borowie w międzynarodowy układ drogowy.

Gmina Borowie posiada także warunki dla rozwoju turystyki i agroturystyki. Rzeka Wilga mogłaby stanowić szlak kajakowy w kierunku Wisły zaś droga Stoczek Łukowski – Garwolin szlak rowerowy. Niezbędna jest jednak do tego baza noclegowa.

11. Cele rozwoju i funkcje gminy

Za nadrzędny cel wszelkich działań podejmowanych na terenie gminy należy uznać zrównoważony rozwój przestrzenny ilościowy i jakościowy, a przez to poprawę jakości życia mieszkańców gminy.

Cel jakim jest ochrona środowiska przyrodniczego można sprecyzować jako działania zmierzające do:

- likwidacji istniejących zagrożeń u ich źródeł,
- minimalizacji zmian w środowisku przy wprowadzaniu nowych inwestycji,
- ochrony prawnej obszarów o najbardziej cennych (o znaczeniu regionalnym i lokalnym) wartościach przyrodniczych,
- stosowania ustalonych zasad gospodarowania na wyodrębnionych obszarach funkcjonalnych.

Cel społeczny, to zapewnienie warunków życia w odpowiednim standardzie. Wiąże się z tym:

- rozwój infrastruktury technicznej,
- rozwój infrastruktury społecznej,
- harmonijne kształtowanie przestrzeni jako miejsca zamieszkania, pracy i wypoczynku.

Ochrona dziedzictwa kulturowego, to zachowanie lokalnej tożsamości kulturowej w sferze materialnej i niematerialnej.

Cel ekonomiczny, to odpowiednie kształtowanie mechanizmów powodujących rozwój obszaru. Osiągnąć go można poprzez zapewnienie mieszkańcom źródeł utrzymania na miejscu, w obrębie gminy. W przypadku gminy Borowie będzie to związane z umocnieniem istniejącej funkcji jaką jest produkcja rolna oraz wprowadzeniem funkcji pomocniczych.

Przyjmuje się następujące funkcje gminy:

Funkcja podstawowa – produkcja rolna.

Funkcje pomocnicze:

- obsługa rolnictwa,

- obsługa ludności skoncentrowana w ośrodku gminnym oraz umocnionych ośrodkach pomocniczych: Iwowie i Głoskowie,
- funkcja transportowo – składowa w oparciu o linię kolejową i rozwój terenów składowych w południowej części wsi Jaźwiny,
- agroturystyka rozwijana we wszystkich wsiach w miarę zainteresowania tą formą wypoczynku, szczególnie w południowej części gminy (Łętów, Kamionka).

12. Kierunki zagospodarowania gminy

12.1. Zasady ochrony środowiska przyrodniczego

Przyjęte cele rozwoju gminy uwzględniają ochronę środowiska przyrodniczego oraz zdrowia ludzi. Działania winny zmierzać do poprawy stanu środowiska, zachowania jego wartości oraz objęcia ochroną prawną najcenniejszych przyrodniczo obszarów.

Poprawa stanu środowiska – czystości wody i gleb – może nastąpić poprzez:

- stworzenie systemu racjonalnego usuwania odpadów w oparciu o istniejące gminne wysypisko i całkowite wyeliminowanie wywożenia odpadów na inne tereny,
- wybudowanie oczyszczalni (wskazane lokalizacje na mapie „Kierunki”),
- wyposażenie zwartej zabudowy w systemy kanalizacyjne, a w przypadku zabudowy rozproszonej w szczelne zbiorniki bezodpływowe lub lokalne przydomowe oczyszczalnie,
- wyeliminowanie możliwości odprowadzania nieoczyszczonych ścieków bezpośrednio do wód i gleby,
- racjonalne korzystanie z wszelkich środków chemicznych używanych w rolnictwie i promocję środków najbardziej przyjaznych środowisku zgodnie z najnowszą wiedzą w tej dziedzinie,
- rekultywację wyrobisk poeksploatacyjnych.

Zachowanie wartości środowiska uzyska się poprzez:

- pozostawienie dolin rzecznych w dotychczasowym użytkowaniu,
- nieprzekształcanie trwałych użytków zielonych na grunty orne,
- pozostawienie istniejących zadrzewień i zarośli łąkowych,
- ograniczenie przeznaczenia na cele nierolnicze gleb chronionych (mineralnych klasy I-IV i organicznych),
- ochronę złóż kopalin przed zainwestowaniem,
- podniesienie lesistości gminy,
- niewprowadzanie nowych inwestycji na obszary ekologiczne i leśne (wskazane na mapie „Kierunki”),

- stosowanie, przy realizacji inwestycji, najnowszych dostępnych technologii przyjaznych środowisku.

Podniesienie zdolności retencyjnych obszaru gminy nastąpi w wyniku:

- budowy zbiornika wodnego „Kamionka” o powierzchni ok. 0,3 ha i przewidywanej pojemności ok. 3 tys. m³ głównie dla potrzeb rolnictwa i ochrony przeciwpożarowej,
- budowy zbiornika wodnego „Słup” o powierzchni ok. 0,5 ha i przewidywanej pojemności ok. 4 tys. m³ głównie dla potrzeb rolnictwa, ochrony przeciwpożarowej z możliwością wykorzystania dla rekreacji i wypoczynku.

Obecnie ochroną prawną objętych jest jedynie 5 drzew jako pomniki przyrody (tabela nr 1).

Postuluje się wprowadzenie następnych prawnych form ochrony przyrody.

Projektowany rezerwat „Gózd”.

Rezerwat leśny o powierzchni ok. 3 ha.

Obejmuje tereny uroczyska Gózd I, położone na południe od wsi Gózd. Granice projektowanego rezerwatu stanowią granice uroczyska. Celem ochrony jest zachowanie występujących tu zróżnicowanych formacji lasów liściastych oraz sąsiadującego z nimi od północy i północnego wschodu kompleksu łąk i torfowisk porośniętych kępami drzew i krzewów.

Na terenie rezerwatu, z chwilą wydania odpowiedniego przepisu szczególnego będą obowiązywać stosowne zasady zagospodarowania. Do czasu powołania rezerwatu obowiązuje nakaz pozostawienia terenu w dotychczasowym użytkowaniu i wykluczenie prac mogących spowodować zmianę stosunków wodnych.

Projektowany zespół przyrodniczo – krajobrazowy Dolina Rydni.

Projektowany zespół obejmuje dolinę rzeki z występującymi tu zbiorowiskami łąkowymi i pastwiskowymi, kępami zarośli i enklawami leśnymi. Inwentarz zbiorowisk roślinnych wzbogacają fitocenozy wodne i szuwarowe wykształcające się różnej wielkości płatami nad Rydnią i połączonymi z nią rowami melioracyjnymi.

Pod względem faunistycznym najcenniejszy fragment doliny znajduje się pod Chrominkiem.

Ze względu na naturalność linii brzegowej rzeki, szczególnie na odcinku Chrominek – Gózd, oraz dobry stopień zachowania układów przestrzenno – krajobrazowych obiekt w pełni zasługuje na tą formę ochrony.

Projektowany zespół przyrodniczo – krajobrazowy Dolina Wilgi.

Naturalność jej linii brzegowej, występujące tu zbiorowiska roślinne oraz interesująca oprawa krajobrazowa w pełni zasługuje na ochronę. W jej skład, obok samej doliny rzeki wchodziłyby stawy w Łętowie, Głoskowie i Kamionce.

Omawiany zespół przyrodniczo – krajobrazowy jest niewątpliwie najcenniejszy – pod względem faunistycznym – na obszarze gminy Borowie. Podkreślić należy obecność wszystkich typów środowisk związanych z doliną małej, bagiennej rzeki w jej przełomowym odcinku.

Projektowany zespół przyrodniczo – krajobrazowy – las między Łopacianką a Iwowem.

Jest to silnie zróżnicowany siedliskowo kompleks leśny z łąkami i bagienkami śródleśnymi. Odznacza się obecnością licznych gatunków ptaków.

Projektowane użytki ekologiczne

- 1) Oczko wodne i jego bezpośrednie otoczenie przy południowej granicy lasu Borowie. Projektowany użytek ekologiczny znajduje się 2 km na W od wsi Borowie, po prawej stronie drogi w kierunku na Słup Pierwszy. Obok znaczenia retencyjnego i walorów krajobrazowych obiekt posiada także wartości przyrodnicze. Jest to między innymi duże zróżnicowanie zbiorowiska wodnych, nadwodnych i szuwarowych. Licznie odwiedzany jest przez płazy w okresie ich rozrodu.
- 2) Śródleśna łączka w oddz. 219 ur. Iwowe stanowi interesujący obiekt przyrodniczy ze względu na naturalność układów przestrzennych oraz stanowisko chronionego, zagrożonego wyginięciem gatunku – goryczki wąskolistnej. Otoczona wokół lasem porośnięta jest fragmentami wilgotnych łąk.

Na terenie użytków ekologicznych, z chwilą wydania odpowiedniego przepisu szczególnego będą obowiązywać stosowne zasady zagospodarowania. Do czasu powołania rezerwatu obowiązuje nakaz pozostawienia terenu w dotychczasowym użytkowaniu i wykluczenie prac mogących spowodować zmianę stosunków wodnych.

Projektowane pomniki przyrody

- 1) Świerk pospolity – Stan dobry. Teren zatorfiony w lesie chłopskim na wschód od wsi Borowie – Kolonia.
- 2) Dąb szypułkowy – Stan dobry. Grupa 3 dębów w lesie chłopskim na południe od torów kolejowych, na wysokości Borowia Poduchownego.
- 3) Sosna zwyczajna – las chłopski między wsiami Jażwiny i Gózd (po prawej stronie drogi).
- 4) Sosna zwyczajna – Przy drodze leśnej w borze sosnowym, przy granicy z gminą Parysów.
- 5) Dąb szypułkowy – Bór mieszany na północ od wsi Nowa Brzuza.
- 6) Dąb szypułkowy – Koło kapliczki przy drodze, między Borowiem a Kamionką, w północno – wschodniej części lasu Kamionka.
- 7) Dąb szypułkowy – na skraju chłopskich lasów w Kolonii Głosków.
- 8) Sosna zwyczajna – zagajnik śródpolny przy wsi Chromin

Lokalizację projektowanych obiektów: rezerwatu; zespołów przyrodniczo – krajobrazowych i użytków ekologicznych przedstawiono na mapie „Kierunki”.

12.2. Zasady ochrony środowiska kulturowego

Tereny o największych wartościach dziedzictwa kulturowego zostały objęte strefami ochrony. Wszelka działalność na tych obszarach winna odbywać się zgodnie z niżej wymienionymi zasadami.

Strefa „A”

- zakazuje się wznoszenia jakichkolwiek obiektów kubaturowych,
- wymaga się zachowania zasadniczych elementów historycznego rozplanowania, tj. zachowanie obecnego kształtu założeń parkowych i cmentarza przykościelnego, utrzymanie istniejącej sieci dróg, alei, szpalerów, osi widokowych i kompozycyjnych, stawów i cieków wodnych,
- zakazuje się wprowadzania nowych podziałów parcelacyjnych,
- zakazuje się wytyczania nowych ciągów komunikacyjnych,

- wszelkie działania inwestycyjne na tych obszarach mogą być prowadzone jedynie po uzyskaniu zgody Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Strefa „B”

Strefa ta służy głównie ochronie wartości przestrzennych i krajobrazowych i winna podlegać postulowanym rygorom:

- wymaga się zachowania zasadniczych elementów historycznego rozplanowania, tj. utrzymanie istniejącej sieci dróg, alei, szpalerów, osi widokowych i kompozycyjnych,
- wymaga się zachowania istniejących podziałów parcelacyjnych,
- zakazuje się wytyczania nowych ciągów komunikacyjnych,
- dopuszcza się realizację nowej zabudowy, w zależności od jej funkcji, z wymogiem dostosowania jej do historycznej kompozycji przestrzennej w zakresie skali i bryły zabudowy, przy jednoczesnym założeniu harmonijnego współistnienia elementów kompozycji historycznej i współczesnej,
- w strefie tej należy dążyć do restauracji i modernizacji technicznej obiektów o wartościach kulturowych z dostosowaniem współczesnej funkcji do wartości zabytkowej obiektów,
- wszelkie prace prowadzone na tym terenie wymagają uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Szczegółowe wytyczne dotyczą wyłącznie założenia rynkowego i zabudowy przyrynkowej we wsi Borowie:

- wymaga się zachowania istniejących podziałów parcelacyjnych,
- wymaga się zachowania istniejącego układu ulic,
- należy dążyć do usunięcia zieleni wysokiej z placu rynkowego pozostawiając ją do śmierci biologicznej,
- należy zachować na rynku, jedynie zieleni niską, co korzystnie wpłynie na przywrócenie formy placu przedkościelnego,
- zakazuje się nowych nasadzeń wysoką roślinnością placu rynkowego,
- dopuszcza się realizację nowych budynków w pierzejach rynku,
- zakazuje się lokalizacji obiektów przemysłowych czy budownictwa wielorodzinnego wielkopłytowego,
- w budownictwie mieszkalnym bezwzględny priorytet pozostawić należy budynkom jedno- bądź dwurodzinnym,

- w budownictwie handlowo – usługowym należy pozostawić priorytet tradycyjnym sklepom jednobranżowym, lokowanym w parterach domów jednorodzinnych lub w parterach kamieniczek,
- wymaga się przystosowania nowej zabudowy (bądź rozbudowy już istniejących obiektów) do historycznej kompozycji urbanistycznej w zakresie sytuacji, skali, bryły, formy, podziałów architektonicznych, proporcji powierzchni muru i otworów oraz z nawiązaniem form współczesnych do lokalnej tradycji architektonicznej,
- zaleca się realizację budynków o formach regularnych brył geometrycznych (sześcianu, prostopadłościanu) z dachami dwuspadowymi oraz dwuspadowymi z naczółkami,
- w elewacjach zaleca się stosować: tynki gładkie, drzwi zewnętrzne dwuskrzydłowe, okna dwuskrzydłowe sześciopole oraz dwuskrzydłowe z nadświetlem,
- maksymalna wysokość zabudowy nie powinna przekraczać dwóch kondygnacji.

Strefa „K”

W strefie tej postuluje się:

- zachowania istniejącego drzewostanu, - utrzymanie istniejącego użytkowania,
- nie wprowadzania zwartych nasadzeń wysoką roślinnością, - nie lokalizowanie obiektów kubaturowych,
- wszelkie prace wymagają uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Strefa „OW”

W strefie tej ustala się:

- obowiązek uzgadniania z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków wszelkich inwestycji (kubaturowych, liniowych, drogowych itp. i poboru surowców mineralnych) oraz zmian w użytkowaniu gruntów,
- roboty ziemne, związane z uzgodnionymi inwestycjami muszą być prowadzone pod nadzorem archeologa. W przypadku natrafienia podczas w/w nadzorów na ślady zwartych obiektów archeologicznych, prace muszą być przerwane na czas niezbędny do przeprowadzenia archeologicznych badań wykopaliskowych,
- w/w prace muszą być finansowane zgodnie z obowiązującymi przepisami,
- Wojewódzki Konserwator Zabytków, w uzasadnionych przypadkach zastrzega sobie prawo do nakazania wyprzedzających archeologicznych badań wykopaliskowych lub do odstąpienia od warunku nadzoru archeologicznego.

12.3. Kierunki zagospodarowania w zakresie infrastruktury technicznej komunikacji

12.3.1. Kierunki rozwoju systemu zaopatrzenia gminy w wodę

Planuje się objęcie całego obszaru gminy Borowie zbiorczym systemem zaopatrzenia w wodę, za pomocą wodociągu grupowego zasilanego z ujęcia i stacji uzdatniania wody we wsi Kamionka. Wodociąg będzie docelowo dostarczał wodę do wszystkich wsi, które aktualnie nie korzystają z wody wodociągowej tłoczonyj ze stacji w Prawdzie Starej lub Kamionce.

Bilans zapotrzebowania wody i docelowy zasięg wodociągu grupowego opartego na ujęciu w Kamionce uwzględnia następujące wsie nie objęte dotychczas zbiorczym systemem zaopatrzenia w wodę: Słup Pierwszy, Słup drugi, Wilchta, Dudka, Głusków, Łętów. Realizacja pełnego zakresu sieci wodociągowej, planowana do końca 2004 roku, pozwoli na sfinalizowanie procesu wodociągowania terenu gminy i zapewni pełne pokrycie zapotrzebowania wody.

W przyszłości planowana jest także spinka tego wodociągu z istniejącą siecią w południowo – wschodniej części gminy, w celu przejęcia zasilania wsi Filipówka, Brzuskowola, Gościewicz z wodociągu gminnego.

Zakłada się sukcesywny rozwój systemu wodociągowego na terenie gminy według następujących zasad:

- docelowe zaopatrzenie w wodę całego obszaru gminy,
- przestrzeganie preferencji dla jednostek osadniczych o intensywniejszym rozwoju oraz zwartej zabudowie, a także położonych bliżej stacji wodociągowej,
- zastosowanie pierścieniowego układu sieci oraz współpracy ujęć wody.

12.3.2. Kierunki rozwoju systemów kanalizacyjnych na terenie gminy Borowie

Na podstawie analizy uwarunkowań opisanych na wstępie, biorąc pod uwagę charakter zabudowy mieszkalnej, ilość ścieków oraz lokalizację i ukształtowanie terenu, proponuje się objęcie docelowo systemem kanalizacji sanitarnej następujących rejonów gminy:

- a) Wieś Borowie wraz z terenem zwartej zabudowy wsi Brzuza Stara i Brzuza Nowa;

- b) Wieś Laliny w rejonie zabudowy zwartej, także w części południowo–zachodniej;
- c) Wsie Chromin i Łopacianka, a także teren północnej części Nowej Brzuzy, przeznaczony pod zabudowę zwartą;
- d) Wieś Głusków;
- e) Wieś Iwowe w zasięgu zabudowy zwartej;
- f) Centralną część wsi Wilchta oraz rejon przeznaczony pod zabudowę zwartą na terenie wsi Słup Pierwszy.

Ze względu na brak izolacji poziomu wodonośnego w rejonie wsi Brzuskowola, Filipówka i Gościewicz, z punktu widzenia wzmożonej ochrony środowiska na tym terenie, proponuje się skanalizowanie również obszaru tych trzech wsi. Wariant ten wynika bardziej z rozważań aspektów ekologicznych niż ekonomicznych.

Ścieki z pozostałych miejscowości będą gromadzone w szczelnych zbiornikach bezodpływowych na terenie gospodarstw i okresowo wywożone taborem asenizacyjnym do najbliższej zlokalizowanych oczyszczalni grupowych. W szczególności dotyczy to obszarów o zabudowie luźnej i kolonijnej.

W dalszej perspektywie mogą być także objęte systemem kanalizacyjnym wyposażonym w lokalne przepompownie ścieków, z których ścieki będą transportowane przewodem tłocznym do oczyszczalni grupowej, również tereny wsi Gózd i Jażwiny oraz pozostałych wsi w zasięgu zabudowy zwartej, z analogicznym systemem transportu ścieków, co stanowi alternatywę dla dowożenia tych ścieków do punktów zlewnych za pomocą taboru asenizacyjnego.

Dopuszcza się także lokalizację indywidualnych przydomowych oczyszczalni ścieków dla gospodarstw położonych na terenach o zabudowie rozproszonej, nie objętych zbiorczym systemem kanalizacyjnym. Ścieki oczyszczone z oczyszczalni przydomowych rozsączane mogą być w gruncie lub odprowadzane do wód powierzchniowych.

Zakłada się etapowanie rozwoju systemów kanalizacyjnych na terenie gminy z zachowaniem priorytetu dla miejscowości o intensywniejszym rozwoju, zwartej zabudowie i zlokalizowanych bliżej planowanych oczyszczalni ścieków.

W pierwszym etapie powinna zostać wybudowana oczyszczalnia w Borowiu z równoległym skanalizowaniem terenu wsi gminnej. Ścieki z pozostałego obszaru, do czasu objęcia pozostałych wsi systemem kanalizacyjnym, mogą być dowożone do punktu zlewnego tej oczyszczalni, co rozwiąże w okresie przejściowym problem unieszkodliwiania ścieków z terenu gminy.

W celu wyeliminowania zagrożeń ochrony środowiska ze strony zwiększonej ilości wytwarzanych ścieków wskutek zwodociągowania gminy, rozwojowi systemu zaopatrzenia w wodę powinien towarzyszyć równolegle rozwój systemu odprowadzania i unieszkodliwiania ścieków.

12.3.3. Lokalizacja oczyszczalni ścieków

W proponowanym systemie usuwania i unieszkodliwiania ścieków na terenie gminy Borowie, przewiduje się zlokalizowanie indywidualnych i grupowych oczyszczalni ścieków w następujących miejscowościach gminy:

a) Oczyszczalnia grupowa w Borowiu

- przepustowość orientacyjna 250 m³/d

z punktem zlewnym, do którego będą dowożone ścieki ze wsi Kamionka oraz części wsi Słup Pierwszy i Słup Drugi (z terenów nie objętych systemem kanalizacyjnym), odległych o ok. 2,5 km.

Ponadto do oczyszczalni tej będą doprowadzane systemem kanalizacyjnym ścieki z Nowej i Starej Brzuzy, a także ścieki ze skanalizowanych terenów wsi Słup Pierwszy.

Zasięg oczyszczalni grupowej w Borowiu będzie więc obejmował następujące wsie: Borowie, Nowa Brzuza, Stara Brzuza, Kamionka, Słup Pierwszy i Słup Drugi. Oczyszczalnia grupowa w Borowiu będzie zlokalizowana na gruntach wsi gminnej, na południowy zachód od końca zabudowy zwartej w tym kierunku, na południe od doliny rzeki Wilgi.

Ścieki oczyszczone będą odprowadzane do systemu rowów dopływających do rzeki Wilgi.

Technologia oczyszczania ścieków powinna ograniczać jej wpływ na otoczenie zamykając jego zasięg w granicach działki obiektu.

b) Oczyszczalnia indywidualna w Lalinach

- przepustowość ok. 50 m³/d

z punktem zlewnym dla ścieków z terenów o luźnej zabudowie kolonijnej Oczyszczalnia zostanie zlokalizowana w północno-zachodnim krańcu wsi Lalin.

Ścieki oczyszczone będą odprowadzane do rowu odkrytego zasilającego jeden z lewych dopływów rzeki Świder.

c) Oczyszczalnia grupowa w Chrominie

- przepustowość około 170 m³/d

z punktem zlewnym ścieków z terenów zabudowy kolonijnej oraz wsi Gózd i Jażwiny.

Alternatywnie ścieki mogą być przesyłane z tych miejscowości kolektorem tłocznym.

Odległość terenów objętych zasięgiem tej oczyszczalni od miejsca jej planowanej lokalizacji wynosi 1,5 do 3,5 km.

Lokalizację oczyszczalni grupowej przewiduje się na zachodnim krańcu wsi Chromin, pomiędzy pasem terenu należącego do PKP a rzeką Rydnia.

Zasięg oczyszczalni grupowej w Chrominie obejmuje wsie: Chromin, Łopacianka, Jażwiny, Gózd, północną część Nowej Brzuzy.

Odbiornikiem ścieków oczyszczonych będzie rzeka Rydnia.

d) Oczyszczalnia grupowa w Głoskowie

- przepustowość średnia ok. 200 m³/d

z punktem zlewnym dla ścieków dowożonych z terenu nieskanalizowanego wsi Wilchta, a także z Łętowa i Dudki (zabudowa rozproszona i kolonijna), odległość 1,2 do 2,5 km.

Oczyszczalnia w Głoskowie zostanie zlokalizowana na południowo – wschodnim krańcu wsi, nad rzeką Wilgą, która będzie odbiornikiem ścieków oczyszczonych w tej oczyszczalni.

Oczyszczalnia grupowa w Głoskowie obejmie swym zasięgiem następujące miejscowości: Głosków, Wilchta, Łętów, Dudka.

e) Oczyszczalnia indywidualna we wsi Iwowe

- przepustowość średnia ok. 100 m³/d

z punktem zlewnym ścieków dowożonych z obszarów o zabudowie kolonijnej i rozproszonej

Lokalizację oczyszczalni planuje się w zachodniej części wsi, na północny zachód od szkoły, na terenie dawnej bazy GS. Z uwagi na sąsiedztwo zabudowy mieszkaniowej oraz szkoły, technologia oczyszczania musi zapewniać minimalny wpływ oczyszczalni na otoczenie, mieszcząc się w granicach działki.

Odprowadzenie ścieków oczyszczonych planuje się do pobliskiego rowu otwartego, zasilającego jeden z dopływów rzeki Świder.

f) Oczyszczalnia grupowa w Filipówce

- przepustowość średnia 100 m³/d

z punktem zlewnym ścieków z obszarów o zabudowie kolonijnej

Lokalizację oczyszczalni przewiduje się w południowej części wsi Filipówka, w pobliżu strugi nr 442, będącej dopływem rzeki Wilgi. Struga ta będzie bezpośrednim odbiornikiem ścieków oczyszczonych z oczyszczalni grupowej.

Oczyszczalnia grupowa w Filipówce obejmie swym zasięgiem wsie: Filipówka, Gościewicz, Brzuskowola.

Budowę tej oczyszczalni planuje się głównie z uwagi na wzmożoną ochronę środowiska, obowiązującą w tym rejonie.

Alternatywą dla proponowanego powyżej systemu odprowadzania i unieszkodliwiania ścieków może być zastosowanie zbiorczego systemu dla całej gminy poprzez budowę grupowej oczyszczalni ścieków w Borowiu, skanalizowanie terenu wsi gminnej i przyległych do niej obszarów zabudowy zwartej wsi Stara i Nowa Brzuza oraz Słup Pierwszy, a także dowożenie do tej oczyszczalni ścieków gromadzonych w szczelnych zbiornikach bezodpływowych na terenie pozostałych wsi. W następnym etapie można byłoby rozważyć zasadność objęcia zabudowy zwartej tych wsi zbiorczym systemem kanalizacyjnym i dostarczanie ścieków do oczyszczalni grupowej przy pomocy systemów kanalizacji grawitacyjnej lub ciśnieniowej.

Wybór wariantu gospodarki ściekowej na terenie gminy Borowie powinien wynikać ze szczegółowej analizy techniczno – ekonomicznej.

W każdym układzie dopuszczona jest lokalizacja na terenach o zabudowie rozproszonej przydomowych oczyszczalni ścieków.

Dla grupowych i indywidualnych oczyszczalni ścieków należy dobierać nowoczesne rozwiązania technologiczne adekwatne do wielkości tych obiektów. Rozwiązania te powinny gwarantować efekty oczyszczania i jakość ścieków oczyszczonych odpowiadającą normom zawartym w przepisach prawnych, które aktualnie są dostosowane do wymagań UE. Powinny też minimalizować wpływ oczyszczalni na otoczenie, przy czym obiekty najbardziej uciążliwe (punkt zlewny, urządzenia przeróbki osadu) mogą być zabudowane (hermetyzowane).

Przeróbka osadów może być wspólna dla wszystkich oczyszczalni, przy czym w urządzenia osadowe należy wyposażyć oczyszczalnię gminną. Osady ściekowe powinny być wykorzystane w celach nieprzemysłowych, na zasadach określonych w przepisach szczegółowych.

12.3.4. Kierunki rozwoju systemu zaopatrzenia gminy w gaz ziemny

Przyjmuje się następujące zasady rozwoju systemu zaopatrzenia obszaru gminy Borowie w gaz sieciowy:

- docelowo będzie zaopatrywany w gaz cały obszar gminy,
- źródłem zaopatrzenia w gaz niezgazyfikowanych dotychczas wsi będzie istniejąca stacja redukcyjna I° zlokalizowana we wsi gminnej,
- w pierwszej kolejności należy zaopatrzyć w gaz cały teren ośrodka gminnego i zlokalizowanych najbliższej gazociągu jednostek osadniczych o zwartej zabudowie,
- nie przewiduje się dalszego rozwoju systemu zaopatrzenia w gaz od strony gminy Garwolin,
- doprowadzenie gazu do wsi przewiduje się przewodami średniego ciśnienia i redukcję na niskie w szafkowych stacjach redukcyjnych,
- gaz będzie wykorzystywany także do celów grzewczych, co ograniczy zanieczyszczenie powietrza.

Wzdłuż trasy gazociągu wysokiego ciśnienia należy zachować strefę ochronną, o zasięgu 25 m z każdej strony, wolną od wszelkiej zabudowy, a w odległości 150 m uzgadniać wszelkie prowadzone inwestycje z odpowiednią jednostką zarządzającą.

12.3.5. Kierunki uregulowań w zakresie gospodarki odpadami stałymi

Systemy usuwania i unieszkodliwiania odpadów komunalnych i podobnych do komunalnych na terenie gminy powinien docelowo odpowiadać nowoczesnym standardom, zgodnym z wymaganiami obowiązującymi w krajach Unii Europejskiej. Odpady będą gromadzone selektywnie w kontenerach na terenie wszystkich jednostek osadniczych. Segregowane odpady powinny być wykorzystywane, w zależności od ich kategorii, do celów przemysłowych lub nieprzemysłowych, zgodnie z przepisami.

Gospodarka odpadami będzie prowadzona w oparciu o istniejące składowisko odpadów, które docelowo powinno zapewniać utylizację odpadów dowożonych transportem asenizacyjnym z terenu gminy, obejmującego urządzenia do gromadzenia odpadów przeznaczonych do wykorzystania, przetwarzania biomasy odpadowej, a także składowanie frakcji odpadów nie nadających się do wykorzystania.

Unieszkodliwianie odpadów innych niż komunalne i podobne do komunalnych pozostanie w gestii ich wytwórców.

Gospodarka wszystkimi odpadami na terenie gminy powinna być prowadzona zgodnie z przepisami Ustawy o odpadach z dnia 17 czerwca 1997 r. (Dz. U. nr 96/97 z późn. zmianami) oraz w aktach wykonawczych.

Dla składowiska odpadów należy wyznaczyć obszar ograniczonego użytkowania o zasięgu wynikającym z oceny oddziaływania na środowisko i badań rzeczywistego oddziaływania obiektu eksploatowanego. Ograniczenia w zakresie jego przeznaczenia należy uwzględnić w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy oraz przy ustalaniu warunków zabudowy i zagospodarowania terenu.

12.3.6. Elektroenergetyka

Na poprawę parametrów technicznych energii elektrycznej dostarczanej odbiorcom gminy Borowie ma wpływ rozwój urządzeń elektroenergetycznych położonych na jej terenie oraz urządzeń położonych w gminach sąsiednich, lecz biorących udział w zasilaniu gminy Borowie poprzez dostawy energii z zewnętrznych źródeł energii elektrycznej średniego napięcia 15 kV (stacji 110/15 kV).

Nie przewiduje się w perspektywie najbliższych kilkunastu lat budowy na terenie gminy Borowie stacji 110/15 kV, a więc w dalszym ciągu zasilanie pracujących tu stacji 15/0,4 kV odbywać się będzie ze źródeł zewnętrznych, czyli stacji 110/15 kV w Garwolinie, Stoczku Łukowskim (zasilanie podstawowe) oraz w Mrozach (zasilanie rezerwowe). Plany inwestycyjne zakładu energetycznego Warszawa – teren przewidują wykonanie modernizacji stacji 110/15 kV w Garwolinie i Stoczku Łukowskim, co przyczyni się do poprawy parametrów zasilania również gminy Borowie.

Rozbudowa i modernizacja systemu magistralnych linii SN 15 kV będzie miała podstawowe znaczenie w poprawie niezawodności zasilania gminy Borowie.

Najważniejszym zadaniem jest przebudowa promieniowego odgałęzienia od magistrali „Garwolin – Głusków” w kierunku Borowia i połączenie go z trzonem linii magistralnych „Stoczek Łukowski – Latowicz – Mrozy”, co włączy centralne rejony gminy w bezpośrednie zasilanie z nowoczesnej magistrali SN 15 kV.

Dalsze działania inwestycyjne przy rozbudowie magistrali to:

- przebudowa trzonu magistrali „Stoczek Łukowski – Garwolin”,
- przebudowa trzonu magistrali „Stoczek Łukowski – Latowicz”,
- przebudowa części magistrali „Garwolin – Unin”.

Rozwój lokalnych urządzeń elektroenergetycznych zasilających poszczególne wsie polega na modernizacji, rozbudowie urządzeń istniejących i dobudowie urządzeń nowych, co prowadzi do zdecydowanej poprawy parametrów zasilania odbiorców istniejących i stwarza dobre warunki do przyłączania odbiorców nowych.

Wykonania pełnej modernizacji, polegającej na kompletnym demontażu urządzeń wyeksploatowanych i montażu w ich miejsce nowoczesnego systemu obliczonego na ponad 30 letni okres eksploatacji, wymagają lokalne urządzenia we wsiach: Brzuskowola, Dudka, Filipówka, Gościewicz – obsługiwane przez rejon energetyczny w Garwolinie oraz Iwowe i Laliny obsługiwane przez rejon energetyczny w Mińsku Mazowieckim.

Wszystkie w/w wsie zostały wytypowane przez macierzyste rejony energetyczne do wykonania modernizacji w perspektywie do roku 2005.

Potrzeba wykonania modernizacji częściowych, obejmujących niektóre elementy urządzeń wymagają wsie: Kamionka i Słup Pierwszy. Oprócz działań modernizujących o różnym zakresie, procesem ciągłym jest budowa nowych elementów sieci lokalnych służących zasilaniu nowo wybudowanych obiektów oraz budowa i rozbudowa oświetlenia ulicznego.

Z uwagi na olbrzymie koszty budowy na terenach wiejskich rozległych sieci kablowych zasilanych pierścieniowo, praktycznie cała sieć lokalnych linii SN 15 kV i n.n. 380/220 V budowana będzie jako promieniowo zasilane linie napowietrzne.

Bardzo ważnym elementem gospodarki energią elektryczną jest racjonalizacja jej zużycia poprzez stosowanie energooszczędnych źródeł światła oraz nowoczesnych, wysokosprawnych urządzeń i maszyn elektrycznych.

Istotna jest również dbałość odbiorców o dobry stan techniczny użytkowanych instalacji elektrycznych, co zmniejsza straty energii i poprawia bezpieczeństwo ludzi i mienia.

Jednym z perspektywicznych kierunków rozwoju elektroenergetyki będzie budowa alternatywnych, lokalnych źródeł energii elektrycznej wykorzystujących energię wiatru, wody, słońca do napędu generatorów prądu o mocach od kilku do kilkudziesięciu kilowatów.

12.3.7. Komunikacja

Docelowo układ komunikacyjny gminy będą tworzyć drogi: krajowa, wojewódzka, powiatowe i gminne (wymienione w tabeli w rozdziale 9.7.). droga krajowa i wojewódzka będą realizować powiązania gminy z okolicznymi miastami; z drogą ekspresową Warszawa – Lublin. Przy drodze krajowej i wojewódzkiej zakres obsługi przyległego zagospodarowania powinien być ograniczony.

Drogi powiatowe będą realizować powiązania bliższego zasięgu, wewnątrzgminne oraz prowadzić ruch na układ dróg krajowych.

Drogi gminne będą realizować powiązania wewnątrzgminne oraz obsługę przyległego zagospodarowania.

Głównym zadaniem jest budowa i modernizacja dróg. Należy przy modernizacji dążyć do uzyskania parametrów technicznych właściwych danej klasie drogi. Poprawić stan nawierzchni dróg powiatowych i gminnych z jezdniami twardymi ulepszonymi.

Minimalne szerokości pasów dróg:

- droga krajowa i wojewódzka – 25,0 m,
- drogi powiatowe – 15,0 m,
- drogi gminne – 12,0 m.

Przy planowaniu zagospodarowania należy dążyć do tych wartości.

Przy drodze krajowej i wojewódzkiej należy przewidzieć ścieżki rowerowe.

Pozostawia się w rezerwie teren, w istniejącym pasie wyłączenia PKP, teren linii kolejowej E20 relacji Łowicz-Łuków. Utrzymuje się istniejącą infrastrukturę kolejową w dotychczasowym zakresie. Docelowo wszystkie skrzyżowania dróg z linią kolejową winny być bezkolizyjne. Lokalizacja obiektów budowlanych na obszarach otaczających teren kolejowy powinna spełniać warunki określone w stosownych rozporządzeniach.

12.4. Obszary polityki przestrzennej

12.4.1. Wyodrębnienie obszarów

Po przeprowadzonej analizie uwarunkowań rozwoju gminy, które obejmowały rozpoznanie i ocenę:

- stanu zagospodarowania terenu,
- uwarunkowań przyrodniczych i kulturowych,

- istniejącej struktury funkcjonalno – przestrzennej,
 - trendów społecznych i gospodarczych
- wyodrębniono podstawowe obszary polityki przestrzennej. Określono je wiążąc cechy terenu z zakresem działalności – funkcją podstawową i uzupełniającą.

Wyróżniono następujące obszary:

1. obszar leśny (RL),
2. obszar zalesień (RL₁),
3. obszar wód otwartych (W),
4. obszar rolny produkcji intensywnej (R);
5. obszar rolny (R₁) ze wskazaniem szczególnego ograniczenia stosowania chemicznych środków używanych w rolnictwie,
6. obszar rolny (R₂) z przewagą użytków zielonych pozostawiony w dotychczasowym użytkowaniu bez prawa zabudowy,
7. obszar osadniczy (ZO) obejmujący tereny zabudowy zagrodowej jednorodzinnej z dopuszczeniem usług nieuciążliwych i zabudowy letniskowej,
8. obszar zabudowy wielofunkcyjnej (ZO₁) obejmujący tereny zabudowy mieszkaniowej, usług komercyjnych, usług publicznych,
9. obszar zabudowy jednorodzinnej (MN),
10. obszar usług (U),
11. obszar zabudowy letniskowej (ZR),
12. obszar skoncentrowanej działalności gospodarczej głównie rzemieślniczej (UR),
13. obszar skoncentrowanej działalności gospodarczej głównie składowej (Ps),
- 14. obszar zabudowy produkcyjnej, składów i magazynów,** 2
15. obszar składowiska odpadów z obszarem ograniczonego użytkowania (NU),
16. obszar istniejącego cmentarza (ZCc),
17. obszar nowego cmentarza – alternatywa lokalizacji (ZC₁ i ZC₂).

Granice obszarów o symbolach RL₁, R₂, ZO, U, Ps, ZC₁ i ZC₂ wyznaczone na mapie „Kierunków zagospodarowania przestrzeni” należy uściślać w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

12.4.2. Zasady gospodarowania w obszarach polityki przestrzennej

Obszary leśny i wskazany do zalesienia oraz rolny z przewagą użytków zielonych stanowią strefę funkcjonalną, gdzie priorytetem wszelkich działań jest ochrona komponentów środowiska i krajobrazu w ich obecnej postaci.

Obszar leśny i zalesień

Na obszarze tym działania winny iść w kierunku:

- całkowitej ochrony przed zmianą użytkowania na tereny nieleśne,
- przeciwdziałanie zaśmiecaniu i dewastacji tych obszarów.

Zwiększenie lesistości gminy nastąpi poprzez zalesienie. Tereny te to grunty najniższych klas bonitacyjnych położone przy istniejących kompleksach leśnych. Do czasu zalesienia należy pozostawić je w dotychczasowym użytkowaniu. Zrealizowanie tego kierunku działania nastąpi poprzez wykonanie programu zalesień uwzględniającego strukturę własności oraz wydanie odpowiednich warunków zabudowy i zagospodarowania terenu.

Obszar zalesień może być powiększony zgodnie z programem zalesień.

Obszar rolny R₂ Tereny te winny być pozostawione w dotychczasowym użytkowaniu. Obowiązuje tu zakaz zabudowy i prowadzenia prac ziemnych szczególnie przegradzających doliny oraz zakaz wykaszania zarośli przyrzecznych.

Obszar wód otwartych

Działania dotyczące wód powierzchniowych winny iść w kierunku ochrony czystości sanitarnej poprzez zakaz odprowadzania nieczystości. Zakazuje się również zasypywania oczek wodnych oraz regulacji cieków wodnych.

Obszar rolny produkcji intensywnej – R jest najważniejszym rejonem gospodarczym. Należy dążyć do zachowania dużych, zwartych kompleksów gruntów ornych i przeciwdziałać tendencji do tworzenia rozproszonej zabudowy. Adaptuje się istniejące siedliska.

Obszar rolny R₁ obejmuje tereny bez izolacji pierwszego poziomu wodonośnego. W sposób szczególny, w celu ochrony zdrowia ludzi, winno się tu ograniczyć stosowanie

środków chemicznych używanych w rolnictwie. Działania władz winny iść też w kierunku stworzenia możliwości rozwinięcia rolnictwa ekologicznego. Należy też dążyć do jak najszybszego skanalizowania tych terenów.

Obszar osadniczy. Znajduje się na terenie wszystkich miejscowości. Dopuszcza się tu zabudowę rolniczą, jednorodzinną, usługową i letniskową. Wskazane byłoby przekształcenie opuszczanych siedlisk na zabudowę letniskową i rozwój agroturystyki. Obszary te winny być wyposażone w infrastrukturę techniczną.

Obszar zabudowy wielofunkcyjnej obejmuje większą część wsi Borowie. Dopuszcza się tu lokalizację usług publicznych oraz zabudowy mieszkaniowej niskiej. Działania inwestycyjne winny iść w kierunku porządkowania zabudowy z uwzględnieniem zaleceń konserwatorskich dotyczących centrum miejscowości (Rozdział 12.2.).

Obszar zabudowy jednorodzinnej obejmuje tereny wzdłuż drogi Borowie – Kamionka. W pracach planistycznych i projektowych dotyczących zagospodarowania terenu należy:

- bezwzględnie zachować istniejącą aleję,
- wyeliminować bezpośrednie wjazdy na każdą działkę z istniejącej drogi,
- zminimalizować intensywność zabudowy.

Obszar usług zlokalizowany w zachodniej części wsi Borowie przeznaczony na perspektywiczny rozwój głównie usług publicznych wymagających większego terenu (np. oświata).

Obszar zabudowy letniskowej zlokalizowany we wsi Kamionka i Łętów. Wskazane są indywidualne domki letniskowe. Przed realizacją konieczne jest wykonanie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Tereny te winny być wyposażone w infrastrukturę techniczną.

Obszar skoncentrowanej działalności gospodarczej (UR) ze szczególnym wskazaniem na obsługę rolnictwa i przetwórstwo lokalne obejmuje tereny już zainwestowane. Dopuszcza się lokalizację zakładów rzemieślniczych, produkcyjnych, usług mogących pogorszyć stan

środowiska przy zachowaniu przepisów szczególnych. Tereny te winny być wyposażone w infrastrukturę techniczną.

Obszar skoncentrowanej działalności gospodarczej (Ps) ze szczególnym wskazaniem na rozwój składów. Zlokalizowany jest w południowej części wsi Jażwiny i może być centrum przeładunkowo – składowych w oparciu o towarową linię kolejową.

Obszar zabudowy produkcyjnej, składów i magazynów (P) zlokalizowany jest w południowej części miejscowości Borowie i może być terenem lokalizacji większych zakładów przemysłowych.

Obszar składowiska odpadów – istniejący, zagospodarowany obiekt łącznie z obszarem ograniczonego użytkowania. Zasady użytkowania muszą być zgodne z obowiązującymi przepisami szczególnymi.

Obszar cmentarza i wskazanych jego powiększeń. Korzystniejsze ze względów funkcjonalnych byłoby powiększenie cmentarza na północ i takie zagospodarowanie terenu, które umożliwiłoby zachowanie jak największej ilości istniejących drzew. Konieczna jest tu zgoda ministra na zmianę przeznaczenia terenów leśnych. Alternatywą jest lokalizacja nowego cmentarza przy drodze powiatowej Borowie – Jażwiny.

13. Obszary objęte obowiązkiem sporządzania planów miejscowych

Ustawa o zagospodarowaniu przestrzennym oraz przepisy szczególne nakładają obowiązek sporządzania planów miejscowych dla terenów:

- inwestycji publicznych o znaczeniu lokalnym i ponadlokalnym,
- inwestycji finansowanych ze środków publicznych.

Aby zachować ład przestrzenny należy określić warunki zabudowy i zagospodarowania dla pewnych wyodrębnionych większych obszarów. Może to nastąpić wyłącznie w planie zagospodarowania. Zgodnie z przedstawionymi kierunkami zagospodarowania przestrzeni gminy planami należy objąć obszar:

- zabudowy letniskowej w Kamionce i Łętowie,
- skoncentrowanej działalności gospodarczej we wsi Jażwiny i obszar zabudowy produkcyjnej, składów i magazynów Borowie,
- zabudowy jednorodzinnej w Borowiu,
- usług w Borowiu.

W przypadku zaistnienia ustawowej konieczności wykonania planu dla zadań publicznych (szczególnie przy inwestycjach liniowych – wodociągi, trasy komunikacyjne) należy objąć granicami opracowania tereny, dla których dana inwestycja jest bodźcem intensywniejszego rozwoju.

PRZEWODNICZĄCY
RADY GMINY
Baran
Albert Baran